

1. TÜRK GENÇLERİNİN İNSAN HAKLARI KONUSUNDAKİ TUTUMLARININ BELİRLEYİCİLERİ: BİR ÇOK DEĞİŞKENLİ AÇIKLAMA DENEMESİ.

Dr. Emre Erdoğan, Proje Danışmanı

Toplumsal Katılım ve Gelişim Vakfı ile STRATEJİ|GfK işbirliğiyle gerçekleştirilen “Gençliğin İnsan Haklarına Bakışı” araştırmasının en önemli hedeflerinden biri bu tutumların neler olduğunu sergilemenin yanısıra, bu tutumları belirleyen etkenlerinden de neler olduğu konusunda keşfedici (exploratory) bir çalışma yapmaktır. Çalışma çerçevesinde yanıtlanmak istenen sorulardan bazıları şunlardır: Türk gençliği adını verdiğimiz kitlenin insan hakları konusundaki tutumları homojen midir, yoksa farklılık taşımakta mıdır? Eğer bir farklılık (varyans) var ise, bu farklılığı belirleyen; arttıran ya da azaltan etkenler nelerdir? Bu etkenler insan hakları konusundaki haberdarlık, önem, tatmin gibi farklı boyutlarda da benzer etkiler taşımakta mıdır? Bu soruları kısmen de yanıtlanması, konusunda bir ilk olan bu çalışmayı takip edecek diğer çalışmalar açısından da yol gösterici olacaktır.

Türk gençliğinin belirli konularda –sosyolojik değişimin nesnesi, siyasal katılımın öznesi, potansiyel tüketici olarak- incelendiği saha araştırmalarının sayısı son dönemde artmaktadır. 1997’de Konrad Adenauer Vakfı’nın Sosyal Araştırmalar Merkezi’yle beraber gerçekleştirildiği çalışma gençlerin sosyolojik bir tasvirini içerirken; ARI Hareketi ve IRI’nın 1999 ve 2003 çalışmaları siyasal katılımı hedeflemekte; Veri Araştırma’nın geçtiğimiz aylarda Radikal Gazetesi’nde yayınlanan çalışması da gençlerin tüketici olarak profilini çizmektedir. Bu konuların hepsinde karşılaştırmalı ve sürdürülebilir çalışmaların sayısının artması ve bilgilerin kamuoyuyla paylaşılması hızlı bir değişim süreci yaşadığımız bu dönemin gençler üzerindeki izdüşümünün fotoğrafının çekilmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Öte yandan Türk gençliğinin insan hakları konusundaki tutumlarının belirleyicileri konusunda bu kadar şanslı değiliz. Elinizde tuttuğunuz bu kitap bu yönde yapılan çalışmaların birincisini oluşturmaktadır. 2002 sonunda Avrupa Komisyonu ve Liberal

Düşünce Topluluğu'nun yayınlamış oldukları "**Türkiye'de İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü: Kamuoyu Araştırması**" adlı çalışmanın kamuoyuna açıklanan kısmı bir bütün olarak Türk kamuoyunun insan hakları konusundaki tutumlarının sergilenmesini içermektedir. Belli bağımsız değişkenlerin kullanılacağı, "bireylerin tutumları arasındaki farklar nelerdir?" sorusunu yanıtlayan veriler henüz kamuoyunun bilgisinde değildir. Bu konudaki zorluk sadece Türk gençliği konusunda ilham alınacak ya da karşılaştırılacak başka çalışmalarının yokluğunun ötesinde; karşılaştırmalı olarak diğer ülkelerde de yapılmış çalışmaların azlığıdır. Kuramsal olarak ülkelerin insan hakları konusundaki tutumlarının makro belirleyicileri açısından yapılmış çalışmalar bulunmaktadır. Ülkelerin insan hakları konusundaki düzeyleri genel olarak demokratikleşme ve piyasa ekonomisinin gelişmesiyle ilişkilendirilmektedir. Bu hipotezleri test eden görgül çalışmaların analiz birimleri ise ülkelerdir. Bireylerin insan hakları konusundaki tutumlarının belirleyicilerini keşfetmeye çalışan; büyük olasılıkla anket çalışmalarına dayanan yayınların sayısı ise azdır. Dolayısıyla, Türk gençliğinin insan hakları konusundaki tutumlarının belirleyicilerini keşfetmeye çalışacağımız bu kısımda esin kaynağımız ne yazık ki kuramsal ya da karşılaştırmalı görgül çalışmalar değil; iç güdülerimiz olacaktır.

1.1. İnsan Hakları Konusundaki Düşüncelerin Boyutları

Kuramsal çalışmaların rehberliğinden yoksun bu denememizde, daha önceki çalışmalarımızdan, özellikle de gençlerin siyasal katılım düzeylerini keşfetmeye çalıştığımız 1999 ve 2003 görgül çalışmalarından yola çıkarak bir dizi bağımsız değişken anket formuna dahil edilmiş ve çok değişkenli analiz bölümlerimizde kullanılmıştır. Bu değişkenlerin listesi ve açıklaması ilerleyen bölümde sunulacaktır. Ancak öncelikle araştırmamızın metod bölümünde detaylı bir şekilde anlattığımız **haberdarlık-tatmin-önem** boyutlarında varolabilecek ilişki örüntülerini sergileyebilmek amacıyla bir dizi faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizi, elimizde çok sayıda değişken varsa, bu değişkenler arasındaki ortaklıklardan (korelasyon) yola çıkarak değişken sayılarını azaltmayı ve de değişkenleri faktörlere indirgememizi sağlar. Tabloda yer alan katsayılar, değişkenlerin o faktörlerle ilişkisini, yani teknik terimle faktör yüklemelerini

göstermektedir. Faktör yüklemesi -1 ile 1 arasında değişen, mutlak değeri 1 'e yaklaştıkça daha kuvvetli bir ilişki gösteren, negatif ya da pozitif yönde ilişkili olup olmadığını da belirten bir katsayıdır.

Tablo 1. Haberdarlığın Boyutları

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4
İrk ayrımcılığı yapılamaz	0,21	0,25	0,77	
Cinsiyet ayrımcılığı yapılamaz	0,23	0,25	0,77	
Dil ayrımcılığı yapılamaz	0,22	0,22	0,80	
Din ayrımcılığı yapılamaz		0,36	0,74	0,21
Siyasal veya başka bir görüş ayrımcılığı yapılamaz	0,31	0,23	0,72	
Hiç kimseye işkence ve insanlık dışı muamele yapılamaz		0,71	0,36	
Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz ve sürgün edilemez	0,31	0,66	0,34	
Herkes yasa önünde eşittir	0,24	0,67	0,28	0,28
Herkesin suçlandığında tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanmasını istemeye hakkı vardır	0,50	0,40	0,28	
Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır.	0,25	0,65	0,27	0,29
Herkesin düşünce ve ifade özgürlüğüne hakkı vardır.	0,33	0,65	0,28	0,30
Herkes, doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.	0,40	0,42	0,27	0,38
Herkesin toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü vardır	0,55	0,34	0,30	0,24
Herkesin sendika kurma veya sendikaya üye olma hakkı vardır	0,60	0,25	0,28	0,25
Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır.	0,46	0,46		0,37
Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır	0,56	0,45		0,37
Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır.	0,59	0,34		0,34
Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık vb sebeplerden geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.	0,70	0,29		0,24
Anaların ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları vardır.	0,75			0,20
Herkesin çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma hakkı vardır.	0,65	0,31		0,32
Herkesin işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.	0,75		0,22	
Herkesin, herhangi bir ayırım gözetmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.	0,77		0,24	0,21
Herkesin adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.	0,74		0,23	0,22
Herkes eğitim hakkına sahiptir	0,24	0,48	0,21	0,50
Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır.	0,43	0,25	0,28	0,38
Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.	0,59		0,33	0,30
Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır.	0,35	0,23		0,72
Her yetişkinin, herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır	0,22	0,30		0,75
Herkesin tek başına veya başkalarıyla ortaklaşa mülkiyet hakkı vardır	0,33		0,21	0,75
Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz	0,33			0,76
Açıklanan Varyans (%)	50,71	6,79	4,55	3,34

Yukarıdaki tablo, Türk gençliğinin insan haklarından haberdarlığının faktör analizi sonucunda bulunan boyutlarını göstermektedir. Görüldüğü üzere toplam varyansın yüzde 65'ini açıklayan 4 faktör bulunmuştur. Toplam varyansın yüzde 50'sini açıklayan birinci faktör genel olarak bütün değişkenlerle pozitif ve kayda değer büyüklükte ilişkilidir. Bunun istisnası din ayrımcılığı yapılamaz ve işkence yapılamaz haklarıdır. Yüksek yükleme yapan yani 0.70 civarında yükleme skorlarına sahip değişkenlere baktığımızda ise **ikinci nesil haklar** adını verdiğimiz sosyal güvenlik, eşit iş eşit ücret, toplumsal adalet gibi hakların bu faktörle yüksek oranda ilişkili olduğunu görmekteyiz. Dolayısıyla bu faktöre **ikinci nesil haklardan haberdarlık** boyutu adını verebiliriz.

Toplam varyansın yaklaşık yüzde 7'sini açıklayan ikinci faktör ise genel olarak bütün değişkenlerle ilişkili olsa da işkence yapılmama, keyfi olarak tutuklanmama, yasa önünde eşitlik, din, vicdan ve düşünce özgürlüğü türü siyasal haklarla yüksek oranlarda ilişkili olduğundan bu boyutu da **siyasal haklardan haberdarlık** olarak adlandırabiliriz.

Haberdarlığın boyutlarından üçüncüsü ise toplam varyansın yüzde 5'ini açıklamaktadır. Bu faktöre yüksek yükleme yapan değişkenlerin ayrımcılık ana başlığı altında toplanan haklardan haberdarlığı ölçen değişkenler olması, bu boyuta **ayrımcılıkla ilgili haklardan haberdarlık** adını vermemize yol açmıştır.

Faktör analizi sonucunda elde edilen boyutların dördüncüsü ise çalışmanın kalitatif aşamasında da tespit ettiğimiz gibi gençlerce belki de bu konularda fazla sorun yaşanmaması nedeniyle çok da ciddiye alınmayan mülkiyet, evlenme ve serbest dolaşım türü haklardan haberdarlıkla daha fazla ilişkili olduğundan; bu boyuta da **diğer haklardan haberdarlık** adı verilmiştir.

Tablo 2. Tatminin Boyutları

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7
Irk ayrımcılığı yapılamaz	0,75						
Cinsiyet ayrımcılığı yapılamaz	0,73						
Dil ayrımcılığı yapılamaz	0,79						
Din ayrımcılığı yapılamaz	0,79						
Siyasal veya başka bir görüş ayrımcılığı yapılamaz	0,74	0,21			0,25		
Hiç kimseye işkence ve insanlık dışı muamele yapılamaz	0,35				0,63	0,24	0,23
Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz ve sürgün edilemez	0,31				0,66	0,26	0,24
Herkes yasa önünde eşittir		0,24			0,76		
Herkesin suçlandığında tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanmasını istemeye hakkı vardır	0,23	0,21			0,76		
Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır.	0,29			0,24	0,41	0,40	0,23
Herkesin düşünce ve ifade özgürlüğüne hakkı vardır.	0,24	0,21		0,28	0,36	0,53	0,22
Herkes, doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.		0,25	0,22			0,73	
Herkesin toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü vardır	0,21		0,26			0,78	
Herkesin sendika kurma veya sendikaya üye olma hakkı vardır		0,23	0,25			0,77	
Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır.	0,23	0,68					
Herkesin toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır		0,78					
Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır.		0,77		0,22			
Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık vb sebeplerden geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.		0,73		0,30			
Anaların ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları vardır.		0,76		0,21			
Herkesin çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma hakkı vardır.				0,74			
Herkesin işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.		0,22		0,83			
Herkesin, herhangi bir ayırım gözetmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.		0,21		0,83			
Herkesin adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.				0,85			
Herkes eğitim hakkına sahiptir		0,21	0,29				0,72
Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır.		0,22	0,24				0,76
Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.		0,26		0,24			0,72
Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır.			0,79				0,23
Her yetişkinin, herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır			0,84				
Herkesin tek başına veya başkalarıyla ortaklaşa mülkiyet hakkı vardır			0,85				
Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz			0,82				
Açıklanan Varyans (%)	42,3	7,89	7,20	4,93	4,38	3,73	3,33

İkinci faktör analizi ise, gençlerin "sizce ülkemizde bu hakka ne kadar saygı gösterilmektedir" sorusuna verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak yapılmıştır. Bireylerin herhangi bir hakka ne kadar saygı gösterildiği konusundaki değerlendirmeleri, bu hakka ne kadar saygı gösterilmesi gerektiği konusundaki beklentileriyle ilişkilidir. Eğer düşük bir beklentiye sahiplerse, pratikte daha fazla saygı gösterildiğini düşünebilirler. Bu açıdan, gençlerin verdikleri yanıtlar sayılan haklar konusundaki uygulamaları ne kadar tatmin edici bulduklarını da göstermektedir. Dolayısıyla bu soru seti "tatmin"i de ölçmeyi hedeflemiştir.

Farklı konulardaki insan haklarının pratikteki uygulamalarından tatmin düzeyini ölçen değişkenlere uygulanan faktör analizi sonucunda toplam varyansın yüzde 73'ünü açıklayan 7 faktör elde edilmiştir. Bu faktörler arasından varyansın yüzde 42'sini açıklayan birinci faktör ayrımcılık yapılamaz başlığı altında toplanan haklarla yüksek oranda ilişkilidir. Bu nedenle bu boyuta **ayrımcılıkla ilgili haklardan tatmin** isimi verilmiştir.

Tatminin ikinci boyutuna baktığımızda yukarıda bahsettiğimiz **ikinci nesil haklar** başlığı altındaki haklarla ilişkili olduğunu ve toplam varyansın yüzde 7'sini açıkladığını görmekteyiz. Bu boyuta **ikinci nesil haklardan tatmin** adını vermekteyiz.

Analiz sonucunda elde edilen faktörlerden üçüncüsü toplam varyansın yüzde 7'sini açıklamakta ve biraz önce bahsettiğimiz **diğer haklar**la ilişkilidir. Dolayısıyla bu boyuta **diğer haklardan tatmin** boyutu adı verilmiştir.

Dördüncü tatmin boyutunu incelediğimizde bu boyutun çalışma yaşamına dair haklarla ilişkili olduğunu, **çalışma yaşamına dair haklardan tatmin** adını verdiğimiz bu boyutun toplam varyansın yüzde 5'ini açıkladığını görüyoruz.

Tatmin boyutlarından beşincisi toplam varyansın yüzde dördünü açıklamakta ve yasa önünde eşitlik, adil yargılanma, işkence görmeme ve nedensiz tutuklanmama gibi haklarla ilişkilidir. Bu boyuta **yasa önünde korunma haklarından tatmin** adını vermekteyiz.

Altıncı boyut ise tamamıyla ülke yönetimine katılma, dernek ve sendika kurma haklarıyla ilişkilidir. Toplam varyansın yüzde 4'ünü açıklayan bu boyuta da **siyasal haklardan tatmin** adı verilmiştir.

Faktör analizinden elde edilen boyutların sonuncusu ise toplam varyansın yüzde 3'ünü açıklamaktadır. Bu boyuta eğitimle ilişkili olması nedeniyle **eğitim haklarından tatmin** adı verilmiştir.

Tablo 3. Önemin Boyutları

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6
İrk ayrımcılığı yapılamaz			0,71			
Cinsiyet ayrımcılığı yapılamaz		0,21	0,70			
Dil ayrımcılığı yapılamaz			0,73			
Din ayrımcılığı yapılamaz	0,21		0,74			
Siyasal veya başka bir görüş ayrımcılığı yapılamaz			0,67			0,24
Hiç kimseye işkence ve insanlık dışı muamele yapılamaz	0,65				0,32	
Hiç kimse keyfi olarak tutuklanamaz ve sürgün edilemez	0,61				0,30	
Herkes yasa önünde eşittir	0,68		0,20			
Herkesin suçlandığında tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanmasını istemeye hakkı vardır	0,60			0,25		
Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır.	0,63	0,25	0,20			
Herkesin düşünce ve ifade özgürlüğüne hakkı vardır.	0,47	0,32	0,31			0,33
Herkes, doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.	0,41	0,21	0,28			0,48
Herkesin toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü vardır						0,85
Herkesin sendika kurma veya sendikaya üye olma hakkı vardır						0,83
Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır.	0,37	0,54		0,21	0,31	
Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır	0,34	0,61		0,31	0,23	
Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır.	0,23	0,73		0,24	0,22	
Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık vb sebeplerden geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.		0,73			0,26	
Anaların ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları vardır.		0,72			0,26	0,21
Herkesin çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma hakkı vardır.	0,22			0,69	0,28	
Herkesin işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.		0,23		0,73	0,24	
Herkesin, herhangi bir ayırım gözetmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.	0,20			0,73		
Herkesin adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.	0,21			0,75		
Herkes eğitim hakkına sahiptir	0,60	0,45		0,34		
Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır.	0,60	0,41		0,30		
Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.	0,49	0,34		0,34		0,20
Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır.	0,20	0,24		0,26	0,70	
Her yetişkinin, herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır	0,26			0,24	0,69	
Herkesin tek başına veya başkalarıyla ortaklaşa mülkiyet hakkı vardır		0,21			0,75	0,26
Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz	0,24	0,30			0,66	
Açıklanan Varyans (%)	39,7	7,08	4,94	4,31	4,03	3,85

İnsan haklarıyla ilgili boyutları incelemeye çalıştığımız çok değişkenli analizimizin üçüncü faktör analizine gençlerin sayılan insan haklarını ne kadar önemli bulduklarını ölçtüğümüz değişkenler alınmıştır. Bu analiz sonucunda toplam varyansın yüzde 64'ünü açıklayan 6 faktör elde edilmiştir. Bu faktörlerden birincisi toplam varyansın yüzde 40'ını açıklamaktadır ve yasa önünde korunma haklarıyla eğitim haklarına yüksek yüklemeye yapmaktadır. Bu boyuta iki farklı kavrama işaret ettiğinden dolayı **yasa önünde korunma ve eğitim haklarına verilen önem** boyutu adını verdik.

İkinci faktör ise **ikinci nesil haklar** adını verdiğimiz haklar grubuyla ilişkilidir ve toplam varyansın yüzde 7'sini açıklamaktadır. Bu boyuta **ikinci nesil haklara verilen önem** adı verilmiştir.

Faktör analizinden elde edilen üçüncü boyut ise toplam varyansın yüzde 5'ini açıklamakta ve ayrımcılık yapılamaz başlığı altında gruplanan haklarla yüksek ilişkisi bulunmaktadır. Bu boyut **ayrımcılıkla ilgili haklara verilen önem** adını taşımaktadır.

Toplam varyansın yüzde 4'ünü açıklayan dördüncü boyut ise çalışma hayatına dair hakları içermekte, bunun yanısıra eğitim ile ilgili bazı hakları da kapsamaktadır. Bu boyuta **çalışma hayatına ve eğitim haklarına verilen önem** adı verilmiştir.

Diğer haklar adını verdiğimiz haklar haberdarlık ve tatmin boyutlarında olduğu gibi, önem boyutunda da ayrılmış ve toplam varyansın yüzde 4'ünü açıklayan bir faktörde gruplanmıştır. Dolayısıyla bu boyut **diğer haklara verilen önem** olarak adlandırılmıştır.

Son boyut ise daha önce **siyasal haklar** adını verdiğimiz haklarla ilgilidir ve toplam varyansın yüzde 4'ünü açıklamaktadır.

Bu üç faktör analizini bir arada değerlendirdiğimizde öncelikle kuramsal olarak ayrıştığını düşündüğümüz birinci nesil-ikinci nesil haklar farklılığının, gençlerin algılarında da ayrıştığını görmekteyiz. Çalışmanın her üç boyutunda da ikinci nesil haklar ayrı bir boyut olarak zuhur etmişlerdir. İkinci olarak ayrımcılık, siyasal haklar ve diğer haklar adını verdiğimiz hak grubu da gençlerin algısında ayrılmış durumdadır. Önem boyutunda eğitim haklarına verilen önemin çalışma haklarıyla ve korunma haklarıyla beraber olmak

üzere ayrıştığını görmekteyiz. Bunun olası ve test edilmesi gereken nedeni bireylerin kendi yaşamlarında karşılaştıkları sorunlara karşı daha duyarlı olmaları, başka bir deyişle daha fazla önem vermeleridir. Benzer olarak, eğitim ve çalışma haklarının tatmin boyutunda da ayrışmasının nedeni, gençlerin muhtemelen kendi yaşamlarında bu hakların ihlalleriyle daha fazla karşılaşmış olmalarıdır. Çalışmanın bundan sonraki bölümü, boyutların belirleyicilerini bahsettiğimiz hipotezler de dahil olmak üzere test etmeyi amaçlamaktadır.

1.2. İnsan Hakları Konusundaki Düşüncelerin Boyutlarının Belirleyicileri

Aşağıdaki tablo analizimde kullanacağım bağımsız değişkenleri göstermektedir:

Tablo 4. Bağımsız Değişkenlerin Tanımlanması

Değişken	Tanım
Cinsiyet Kukla Değişkeni	1=Erkek, 0=kadın olmak üzere kukla değişken
Yaş	Deneğin yaşı
Eğitim	Deneğin aldığı eğitim derecesi
Kent Kukla Değişkeni	1=Kent, 0=kır olmak üzere kukla değişken
Ev kadını Kukla Değişkeni	1=Ev kadını, 0=diğer olmak üzere kukla değişken
Öğrenci Kukla Değişkeni	1=Öğrenci, 0=diğer olmak üzere kukla değişken
Mülkiyet	Oda, kendisine ait bir telefon, cep telefonu, kredi kartı, kişisel bilgisayar sahipliğinde oluşan mülkiyet skoru
Lüks Mülkiyet	Motosiklet ve otomobilden oluşan lüks mülkiyet skoru
Ekonomik Beklenti	Deneğin önümüzdeki bir yıl ekonomi hakkındaki beklentisi (1-5, 5 pozitif)
Sosyal Beklenti	Deneğin önümüzdeki bir yıl sosyal konulardaki beklentisi, (1-5, 5 pozitif)
Memleket Gidişat	Deneğin memleketin gidişatı hakkındaki beklentisi (1-5, 5 pozitif)
Siyasete İlgisi	Siyasetle ilgilenme derecesi (1-10, 10 pozitif)
Sol-Sağ Cetveli	0=sol, 10=sağ olmak üzere siyasi yelpazedeki yeri
Kürtçe Kukla Değişkeni	1=Kürtçe biliyor, 0=diğer olmak üzere kukla değişken
Otoriter Eğilim	1=Otoriter eğilimli, 0=diğer olmak üzere kukla değişken
Dindarlık	Namaz kılmak ve oruç tutmaktan oluşan dindarlık skoru
AKP Kukla Değişkeni	1= AKP' ye oy vereceğini söylüyor olmak üzere kukla değişken
CHP Kukla Değişkeni	1= CHP'ye oy vereceğini söylüyor olmak üzere kukla değişken
GP Kukla Değişkeni	1= GP'ye oy vereceğini söylüyor olmak üzere kukla değişken
DEHAP Kukla Değişkeni	1= GP'ye oy vereceğini söylüyor olmak üzere kukla değişken
Devlet kurumlarına güven	Devlet Kurumlarına Güven
Özel kurumlara güven	Özel Kurumlara Güven
Laik kurumlara güven	Laik Kurumlara Güven
Siyasi kurumlara güven	Siyasi Kurumlara Güven
Medyaya güven	Medyaya Güven
Konvansiyonel siyasal katılım	Konvansiyonel siyasal katılım
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım

Yukarıda listelenen değişkenlerden mülkiyet, lüks mülkiyet, dindarlık, devlet kurumlarına, özel kurumlara, laik kurumlara, siyasi kurumlara ve medyaya güven değişkenleri çalışmadan elde edilen verilere uygulanan faktör analizleri sonucunda elde

edilen faktörlerdir. Güven boyutları toplam varyansın yüzde 60'ını, mülkiyet boyutları yüzde 41'ini, dindarlık boyutu yüzde 75'ini açıklamaktadır.

Bu bağımsız değişkenlerin kullanıldığı regresyon analizlerinin sonuçları aşağıdadır. Regresyon analizinde amaç bağımsız değişkenlerin (x'ler) bağımlı değişken (y) üzerindeki etkisini ölçmektir. Aşağıdaki tablolarda yer alan **sabit** ortalama skoru, **b** her bir bağımsız değişken bir birim arttığında y'de görülecek artış miktarını ve **beta** ise her bir bağımsız değişkenin diğer değişkenler göz önünde tutularak bağımlı değişken üzerindeki etkisini göstermektedir. En sağ kolonda yer alan anlamlılık katsayısı bağımsız ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin istatistiksel anlamlılık derecesini (eğer bu katsayı 0,1'den büyükse istatistiksel olarak anlamlı değildir) ve R katsayısı da bu fonksiyonun toplam varyansın yüzde kaçını açıkladığını göstermektedir. Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta, regresyon analizinin OLS adını verdiğimiz standart yöntemle değil, SEM (structural equation modelling) yaklaşımı çerçevesinde *maximum likelihood* yöntemi olarak kullanılarak yapıldığıdır. Gerek sorulardan herhangi birine yanıt vermemiş deneklerin çalışmaya dahil edilememesi, gerekse de SEM yaklaşımının tutum sorularından elde edilen verilerde daha iyi sonuç vermesi nedeniyle bu tür bir yaklaşım tercih edilmiştir.

Bağımsız değişken olarak **ikinci nesil haklardan haberdarlık** boyutunun kullanıldığı regresyon analizinin sonuçları aşağıdadır. Görüldüğü üzere gençlerin ikinci nesil haklardan haberdarlık düzeylerini belirleyen en önemli iki unsur yaşları ve eğitim düzeyleridir. Gençler, yaşları ilerledikçe ve daha fazla eğitim aldıkça ikinci nesil haklardan daha fazla haberdar olmaktadır. Siyasete ilgi arttıkça ikinci nesil haklardan haberdarlığın artarken; siyasi yelpazenin sağ ucunda yer alanların ve Kürtçe konuşanların bu haklardan gençlerin geneline göre daha az haberdar oldukları da görülmektedir.

Tablo 5. İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık

R-Kare=0,06				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,00	0,08	0,98	0,00
Yaş	0,01	0,01	0,10	0,28
Eğitim	0,07	0,03	0,03	0,28
Kent Kukla Değişkeni	-0,04	0,07	0,59	-0,03
Ev kadını Kukla Değişkeni	-0,15	0,10	0,15	-0,07
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,06	0,08	0,47	0,03
Mülkiyet	-0,03	0,04	0,43	-0,03
Lüks Mülkiyet	0,02	0,03	0,53	0,02
Ekonomik Beklenti	-0,01	0,04	0,80	-0,03
Sosyal Beklenti	0,02	0,04	0,63	0,06
Memleket Gidişat	-0,02	0,03	0,57	-0,05
Siyasete İlgil	0,08	0,03	0,01	0,25
Sol-Sağ Cetveli	-0,04	0,02	0,01	-0,25
Kürtçe Kukla Değişkeni	-0,27	0,11	0,01	-0,10
Otoriter Eğilim	-0,03	0,03	0,42	-0,03
Dindarlık	-0,01	0,04	0,86	-0,01
AKP Kukla Değişkeni	0,10	0,08	0,20	0,06
CHP Kukla Değişkeni	-0,09	0,11	0,46	-0,03
GP Kukla Değişkeni	-0,10	0,11	0,38	-0,03
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,09	0,16	0,59	-0,02
Devlet kurumlarına güven	0,04	0,03	0,22	0,04
Özel kurumlara güven	-0,02	0,03	0,46	-0,02
Laik kurumlara güven	-0,05	0,03	0,16	-0,05
Siyasi kurumlara güven	-0,01	0,03	0,75	-0,01
Medyaya güven	-0,01	0,03	0,67	-0,01
Konvansiyonel siyasal katılım	0,03	0,03	0,38	0,03
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	-0,03	0,03	0,38	-0,03
Bağımlı Değişken: İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık				

Aşağıdaki tabloda siyasal haklardan haberdarlığın belirleyicileri görülmektedir. Eğitim arttıkça bu haklardan haberdarlık artmaktadır. Kentte yaşayan gençler ve öğrenciler siyasal haklardan daha fazla haberdardırlar. İkinci nesil haklardan haberdarlığa paralel olarak siyasete ilgi arttıkça siyasal haklardan haberdarlık da artmaktadır. Yaş arttıkça bu haklardan haberdarlık düzeyi azalmaktadır.

Tablo 6. Siyasal Haklardan Haberdarlık

R-Kare=0,07				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	-0,06	0,08	0,43	-0,04
Yaş	-0,02	0,01	0,05	-0,32
Eğitim	0,10	0,03	0,00	0,41
Kent Kukla Değişkeni	0,19	0,07	0,01	0,15
Ev kadını Kukla Değişkeni	-0,04	0,10	0,68	-0,02
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,22	0,08	0,00	0,12
Mülkiyet	0,07	0,03	0,05	0,07
Lüks Mülkiyet	-0,02	0,03	0,50	-0,02
Ekonomik Beklenti	-0,02	0,04	0,69	-0,04
Sosyal Beklenti	0,02	0,04	0,54	0,07
Memleket Gidişat	0,01	0,03	0,67	0,04
Siyasete İlgi	0,08	0,03	0,02	0,24
Sol-Sağ Cetveli	-0,01	0,02	0,67	-0,04
Kürtçe Kukla Değişkeni	-0,03	0,10	0,80	-0,01
Otoriter Eğilim	0,03	0,03	0,34	0,03
Dindarlık	0,01	0,04	0,81	0,01
AKP Kukla Değişkeni	-0,03	0,07	0,69	-0,02
CHP Kukla Değişkeni	0,04	0,11	0,71	0,01
GP Kukla Değişkeni	-0,02	0,11	0,89	-0,01
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,01	0,16	0,95	0,00
Devlet kurumlarına güven	0,03	0,03	0,44	0,03
Özel kurumlara güven	-0,01	0,03	0,66	-0,01
Laik kurumlara güven	0,02	0,03	0,57	0,02
Siyasi kurumlara güven	0,01	0,03	0,77	0,01
Medyaya güven	0,00	0,03	0,89	0,00
Konvansiyonel siyasi katılım	0,04	0,03	0,28	0,04
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	-0,03	0,03	0,30	-0,03
Bağımlı Değişken: Siyasal Haklardan Haberdarlık				

Ayrımcılıkla ilgili haklara gelince, yaş, siyasete ilgi ve eğitim arttıkça bu haklardan haberdarlık artmaktadır. Keza, boykotlara katılmak türü konvansiyonel olmayan siyasi katılım düzeyinin de bu haklardan haberdarlığa pozitif etkisi vardır. Negatif etkisi olan değişkenlerin en önemlisi cinsiyettir: Kadınlar ortalama olarak ayrımcılıkla ilgili haklardan daha az haberdardır. Ev kadınları ve DEHAP seçmenleri de bu konuda negatif skorlara sahiptir. Devlet kurumlarına ve özel kurumlara güven arttıkça ayrımcılıkla ilgili haklardan haberdarlık azalmaktadır.

Tablo 7. Ayrımcılıkla İlgili Haklardan Haberdarlık

R-Kare=0,10				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	-0,27	0,08	0,00	-0,19
Yaş	0,02	0,01	0,01	0,40
Eğitim	0,05	0,03	0,12	0,20
Kent Kukla Değişkeni	0,04	0,07	0,53	0,03
Ev kadını Kukla Değişkeni	-0,29	0,10	0,00	-0,15
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,07	0,08	0,34	0,04
Mülkiyet	0,03	0,03	0,42	0,03
Lüks Mülkiyet	-0,04	0,03	0,19	-0,04
Ekonomik Beklenti	-0,02	0,04	0,64	-0,05
Sosyal Beklenti	-0,02	0,04	0,54	-0,07
Memleket Gidişat	-0,01	0,03	0,76	-0,03
Siyasete İlgi	0,10	0,03	0,00	0,33
Sol-Sağ Cetveli	0,00	0,02	0,79	0,03
Kürtçe Kukla Değişkeni	0,13	0,10	0,22	0,05
Otoriter Eğilim	-0,03	0,03	0,32	-0,03
Dindarlık	0,00	0,04	0,93	0,00
AKP Kukla Değişkeni	-0,07	0,07	0,34	-0,04
CHP Kukla Değişkeni	0,02	0,11	0,87	0,01
GP Kukla Değişkeni	0,02	0,11	0,87	0,01
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,25	0,15	0,10	-0,06
Devlet kurumlarına güven	-0,08	0,03	0,02	-0,08
Özel kurumlara güven	-0,05	0,03	0,13	-0,05
Laik kurumlara güven	-0,01	0,03	0,76	-0,01
Siyasi kurumlara güven	0,00	0,03	0,99	0,00
Medyaya güven	-0,01	0,03	0,64	-0,01
Konvansiyonel siyasal katılım	-0,04	0,03	0,17	-0,04
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	0,12	0,03	0,00	0,12
Bağımlı Değişken: Ayrımcılıkla İlgili Haklardan Haberdarlık				

Aşağıdaki tablo 8, diğer haklar kategorisi altında topladığımız haklardan haberdarlık düzeyinin belirleyicilerini göstermektedir. Diğer haklardan haberdarlığın en önemli belirleyicisi diğer konularda olduğu gibi siyasete ilgidir. Eğitim arttıkça bu haklardan haberdarlık da artmaktadır.. Ayrıca, ülkenin sosyal koşullarının önümüzdeki bir yıl boyunca iyiye gideceğini düşünenler de bu haklardan daha fazla haberdardır. Dindarlığın da bu haklardan haberdarlık üzerinde pozitif etkisi olduğunu görmekteyiz. Ülkenin ekonomik koşullarının iyiye gideceğini düşünenler, siyasal kurumlara güven duyanlar, ev

kadınları ve konvansiyonel siyasi katılım türleri olan oy verme vb. etkinliklerde bulunanlar bu konulardan daha az haberdardır.

Tablo 8. Diğer Haklardan Haberdarlık

R-Kare=0,10				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,07	0,08	0,34	0,05
Yaş	0,00	0,01	0,95	0,01
Eğitim	0,05	0,03	0,09	0,22
Kent Kukla Değişkeni	-0,05	0,07	0,51	-0,04
Ev kadını Kukla Değişkeni	-0,23	0,10	0,02	-0,12
Öğrenci Kukla Değişkeni	-0,08	0,08	0,30	-0,04
Mülkiyet	0,00	0,04	0,92	0,00
Lüks Mülkiyet	0,01	0,03	0,86	0,01
Ekonomik Beklenti	-0,06	0,04	0,15	-0,16
Sosyal Beklenti	0,07	0,04	0,07	0,21
Memleket Gidişat	0,03	0,03	0,40	0,08
Siyasete İlgi	0,09	0,03	0,00	0,29
Sol-Sağ Cetveli	0,00	0,02	0,89	0,01
Kürtçe Kukla Değişkeni	0,06	0,11	0,59	0,02
Otoriter Eğilim	0,03	0,03	0,43	0,03
Dindarlık	0,07	0,04	0,07	0,07
AKP Kukla Değişkeni	0,02	0,08	0,79	0,01
CHP Kukla Değişkeni	-0,02	0,11	0,87	-0,01
GP Kukla Değişkeni	-0,04	0,11	0,71	-0,01
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,15	0,16	0,34	-0,04
Devlet kurumlarına güven	-0,02	0,03	0,57	-0,02
Özel kurumlara güven	0,01	0,03	0,81	0,01
Laik kurumlara güven	0,01	0,03	0,71	0,01
Siyasi kurumlara güven	-0,14	0,03	0,00	-0,14
Medyaya güven	-0,01	0,03	0,74	-0,01
Konvansiyonel siyasi katılım	-0,07	0,03	0,04	-0,07
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	0,00	0,03	0,95	0,00
Bağımlı Değişken: Diğer Haklardan Haberdarlık				

Araştırmamızın kapsamının tatmin boyutlarına geldiğimiz zaman, ayrımcılık haklarından tatminin belirleyicilerinin aşağıdaki tabloda sergilendiği gibi olduğunu görmekteyiz. Kadınlar, kentlerde yaşayanlar bu haklardan daha fazla tatmin olduklarını belirtmektedirler. Devlet kurumlarına ve laik kurumlara güven arttıkça ayrımcılık haklarından tatmin yükselmektedir. Ayrımcılık haklarına verilen önemin ve ayrımcılık haklarından haberdarlığın bu konudan tatmin üzerindeki etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 9. Ayrımcılık Haklarından Tatmin

R-Kare=0,09				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,14	0,09	0,12	0,10
Yaş	-0,01	0,01	0,37	-0,18
Eğitim	-0,01	0,04	0,86	-0,03
Kent Kukla Değişkeni	0,17	0,08	0,04	0,13
Evkafını Kukla Değişkeni	0,09	0,12	0,45	0,05
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,08	0,09	0,39	0,04
Mülkiyet	-0,01	0,04	0,81	-0,01
Lüks Mülkiyet	0,01	0,04	0,76	0,01
Ekonomik Beklenti	0,02	0,05	0,64	0,06
Sosyal Beklenti	-0,05	0,05	0,24	-0,16
Memleket Gidişat	0,05	0,04	0,16	0,15
Siyasete İlgi	-0,04	-0,04	-0,29	-0,13
Sol-Sağ Cetveli	0,01	0,02	0,45	0,09
Kürtçe Kukla Değişkeni	-0,01	0,12	0,92	0,00
Otoriter Eğilim	-0,03	0,04	0,43	-0,03
Dindarlık	0,05	0,04	0,24	0,05
AKP Kukla Değişkeni	-0,06	0,09	0,50	-0,03
CHP Kukla Değişkeni	-0,13	0,13	0,32	-0,04
GP Kukla Değişkeni	0,08	0,13	0,55	0,02
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,05	0,19	0,81	-0,01
Devlet kurumlarına güven	0,19	0,04	0,00	0,19
Özel kurumlara güven	0,00	0,04	1,00	0,00
Laik kurumlara güven	0,14	0,04	0,00	0,14
Siyasi kurumlara güven	0,05	0,04	0,16	0,05
Medyaya güven	-0,04	0,04	0,33	-0,04
Konvansiyonel siyasal katılım	0,05	0,04	0,15	0,05
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	-0,01	0,04	0,84	-0,01
Ayrımcılık Haklarından Haberdarlık	0,05	0,04	0,22	0,05
Ayrımcılık Haklarına Verilen Önem	0,05	0,04	0,15	0,05
Bağımlı Değişken=Ayrımcılık Haklarından Tatmin				

Gençlerin ikinci nesil haklardan tatmin düzeylerini belirleyen etkenler aşağıdaki tablo 8'de gösterilmektedir. Bu konudaki en önemli değişkenin yaş olduğunu görmekteyiz. Yaş arttıkça, gençlerin bu haklardan tatmin düzeyleri azalmaktadır. Siyasete ilgi arttıkça bu haklardan tatmin azalırken, ikinci nesil haklardan haberdarlık arttıkça bu haklardan tatmin artmaktadır. Memleketin gidişatının iyi yolda olduğunu düşünenler ve lüks mülkiyet sahibi olan gençler bu konuda daha fazla tatmin olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 10. İkinci Nesil Haklardan Tatmin

R-Kare=0,09				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,06	0,09	0,54	0,04
Yaş	-0,02	0,01	0,02	-0,49
Eğitim	0,00	0,04	0,97	0,01
Kent Kukla Değişkeni	0,03	0,08	0,75	0,02
Ev kadını Kukla Değişkeni	0,15	0,12	0,23	0,07
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,08	0,09	0,39	0,05
Mülkiyet	-0,03	0,04	0,48	-0,03
Lüks Mülkiyet	0,06	0,04	0,12	0,06
Ekonomik Beklenti	-0,02	0,05	0,60	-0,07
Sosyal Beklenti	0,02	0,05	0,70	0,05
Memleket Gidişat	0,07	0,04	0,10	0,17
Siyasete İlgi	-0,06	-0,04	0,13	-0,18
Sol-Sağ Cetveli	0,00	0,02	0,82	0,03
Kürtçe Kukla Değişkeni	0,06	0,13	0,66	0,02
Otoriter Eğilim	-0,01	0,04	0,79	-0,01
Dindarlık	-0,02	0,05	0,61	-0,02
AKP Kukla Değişkeni	-0,08	0,09	0,39	-0,05
CHP Kukla Değişkeni	0,09	0,14	0,50	0,03
GP Kukla Değişkeni	0,00	0,14	0,99	0,00
DEHAP Kukla Değişkeni	0,06	0,19	0,76	0,02
Devlet kurumlarına güven	0,03	0,04	0,46	0,03
Özel kurumlara güven	0,01	0,04	0,71	0,01
Laik kurumlara güven	0,00	0,04	0,93	0,00
Siyasi kurumlara güven	0,02	0,04	0,61	0,02
Medyaya güven	0,03	0,04	0,44	0,03
Konvansiyonel siyasal katılım	-0,01	0,04	0,86	-0,01
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	-0,02	0,04	0,67	-0,02
İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık	0,11	0,04	0,00	0,11
İkini Nesil Haklara Verilen Önem	-0,03	0,04	0,48	-0,03
Bağımlı Değişken=İkinci Nesil Haklardan Tatmin				

Diğer haklar başlığı altında topladığımız haklar konusunda gençlerin tatmin düzeylerini belirleyen unsurlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Bu tabloya göre diğer haklardan tatmin düzeyinin en önemli belirleyicisi gençlerin söz konusu haklardan haberdarlık düzeyleridir. Bir başka deyişle, gençler bu haklardan haberdar oldukları ölçüde tatmin olmaktadır. Keza gençlerin bu haklara atfettikleri önemin de pozitif etkileri vardır. İkinci olarak gençlerin ülkenin sosyal koşullarının iyileşmesi konusunda pozitif beklentileri sahip olmaları bu boyutla pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye

sahiptir. Devlet kurumlarına, özel ve laik kurumlara güven arttıkça; konvansiyonel siyasal katılım düzeyi yükseldikçe diğer haklardan tatmin düzeyi de yükselmektedir. Burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta otoriter eğilimlere sahip gençlerin tatmin düzeylerinin de yüksek olmasıdır.

Tablo 11. Diğer Haklardan Tatmin

R-Kare=0,13				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,08	0,09	0,39	0,05
Yaş	0,00	0,01	0,85	0,04
Eğitim	-0,03	0,04	0,48	-0,11
Kent Kukla Değişkeni	-0,02	0,08	0,77	-0,02
Evkafını Kukla Değişkeni	-0,13	0,12	0,26	-0,07
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,04	0,09	0,67	0,02
Mülkiyet	0,04	0,04	0,33	0,04
Lüks Mülkiyet	-0,03	0,04	0,37	-0,03
Ekonomik Beklenti	-0,06	0,04	0,21	-0,16
Sosyal Beklenti	0,08	0,04	0,08	0,23
Memleket Gidişat	-0,03	0,04	0,41	-0,08
Siyasete İlgil	0,02	0,04	0,67	0,05
Sol-Sağ Cetveli	0,02	0,02	0,17	0,15
Kürtçe Kukla Değişkeni	0,00	0,12	1,00	0,00
Otoriter Eğilim	0,07	0,04	0,07	0,07
Dindarlık	0,00	0,04	0,95	0,00
AKP Kukla Değişkeni	0,04	0,09	0,62	0,03
CHP Kukla Değişkeni	0,10	0,13	0,43	0,03
GP Kukla Değişkeni	-0,03	0,13	0,83	-0,01
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,10	0,18	0,57	-0,03
Devlet kurumlarına güven	0,07	0,04	0,05	0,07
Özel kurumlara güven	0,11	0,04	0,00	0,11
Laik kurumlara güven	0,07	0,04	0,05	0,07
Siyasi kurumlara güven	0,02	0,04	0,58	0,02
Medyaya güven	0,00	0,04	0,93	0,00
Konvansiyonel siyasal katılım	0,07	0,04	0,06	0,07
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	0,04	0,04	0,26	0,04
Diğer Haklardan Haberdarlık	0,24	0,04	0,00	0,24
Diğer Haklara Verilen Önem	0,08	0,04	0,02	0,08
Bağımlı Değişken=Diğer Haklardan Tatmin				

Aşağıda bulunan tablo 12, gençlerin çalışma yaşamına dair haklardan tatmin düzeylerini belirleyen faktörleri göstermektedir. Öncelikle yaş ilerledikçe bu haklardan tatmin düzeyi azalmaktadır. Kentte yaşama, mülkiyet düzeyi ve dindarlık çalışma yaşamına dair

haklardan tatmin düzeyini negatif etkileyen faktörlerdir. Siyasi yelpazenin sağ ucuna yakın bulunanlar ve Kürtçe konuşanların yanı sıra siyasi kurumlara ve medyaya güven sahibi olan gençler de bu haklardan daha yüksek tatmin düzeylerine sahiptirler. Ayrıca ikinci nesil haklardan haberdarlık ile bu haklardan tatmin arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 12. Çalışma Yaşamına Dair Haklardan Tatmin

R-Kare=0,10				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	-0,05	0,09	0,61	-0,03
Yaş	-0,02	0,01	0,06	-0,36
Eğitim	-0,01	0,04	0,90	-0,02
Kent Kukla Değişkeni	-0,19	0,08	0,02	-0,15
Evkafını Kukla Değişkeni	-0,02	0,12	0,87	-0,01
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,03	0,09	0,73	0,02
Mülkiyet	-0,07	0,04	0,11	-0,06
Lüks Mülkiyet	-0,04	0,04	0,29	-0,04
Ekonomik Beklenti	0,01	0,05	0,91	0,02
Sosyal Beklenti	-0,03	0,05	0,54	-0,08
Memleket Gidişat	0,05	0,04	0,20	0,13
Siyasete İlgi	-0,06	0,04	0,14	-0,17
Sol-Sağ Cetveli	0,04	0,02	0,04	0,23
Kürtçe Kukla Değişkeni	0,24	0,12	0,06	0,09
Otoriter Eğilim	-0,01	0,04	0,74	-0,01
Dindarlık	-0,07	0,04	0,10	-0,07
AKP Kukla Değişkeni	-0,08	0,09	0,39	-0,04
CHP Kukla Değişkeni	0,05	0,13	0,74	0,01
GP Kukla Değişkeni	0,05	0,13	0,69	0,02
DEHAP Kukla Değişkeni	0,19	0,19	0,32	0,05
Devlet kurumlarına güven	0,03	0,04	0,49	0,03
Özel kurumlara güven	0,01	0,04	0,89	0,01
Laik kurumlara güven	-0,04	0,04	0,27	-0,04
Siyasi kurumlara güven	0,13	0,04	0,00	0,13
Medyaya güven	0,07	0,04	0,07	0,07
Konvansiyonel siyasal katılım	0,00	0,04	0,97	0,00
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	-0,02	0,04	0,69	-0,02
İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık	0,22	0,04	0,00	0,22
Çalışma ve Eğitim Haklarına Verilen Önem	0,01	0,04	0,79	0,01

Bağımlı Değişken=Çalışma Yaşamına Dair Haklardan Tatmin

Gençlerin yasa önünde korunma haklarından tatmin düzeylerinin belirleyicilerini aşağıdaki tabloda görebiliriz. Bu konudaki tatminin en önemli pozitif belirleyicisi ülkenin sosyal koşulları konusundaki pozitif beklentidir. Önümüzdeki bir yıl sosyal koşullarda

iyileşme olduğu kanısındaki gençler, yasa önünde korunma haklarından daha fazla tatmin duymaktadır. İlaveten, kendisini siyasi yelpazede sağa daha yakın konumlandırma, devlet kurumlarına, laik kurumlara, siyasi kurumlara ve medyaya daha yüksek güven düzeyleri de bu tatminin belirleyicileri arasındadır. Dindarlık düzeyiyle tatmin arasında pozitif bir ilişki bulunmaktayken, CHP seçmeni gençler daha yüksek tatmine sahiptirler. Son olarak siyasi haklardan haberdarlıkla tatmin arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Negatif etkenlere gelince, AKP ve DEHAP seçmenlerinin bu konuda daha az tatmin olduklarını görmekteyiz. Belirleyicilerin bu biçimde ortaya çıkması, yasa önünde korunma hakları konusundaki uygulamaların toplumun merkez ve siyasal sistem açısından muhafazakar kesimlerince daha tatminkar bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 13. Yasa Önünde Korunma Haklarından Tatmin

R-Kare=0,11				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,12	0,09	0,20	0,08
Yaş	-0,01	0,01	0,37	-0,17
Eğitim	-0,04	0,04	0,29	-0,16
Kent Kukla Değişkeni	-0,05	0,08	0,51	-0,04
Ev kadını Kukla Değişkeni	0,09	0,12	0,46	0,04
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,03	0,09	0,74	0,02
Mülkiyet	-0,05	0,04	0,24	-0,05
Lüks Mülkiyet	-0,03	0,04	0,35	-0,03
Ekonomik Beklenti	0,00	0,05	0,96	0,01
Sosyal Beklenti	0,08	0,05	0,08	0,23
Memleket Gidişat	-0,02	0,04	0,58	-0,06
Siyasete İlgi	0,01	0,04	0,86	0,02
Sol-Sağ Cetveli	0,03	0,02	0,09	0,20
Kürtçe Kukla Değişkeni	0,02	0,12	0,85	0,01
Otoriter Eğilim	-0,02	0,04	0,55	-0,02
Dindarlık	0,07	0,04	0,11	0,07
AKP Kukla Değişkeni	-0,15	0,09	0,08	-0,09
CHP Kukla Değişkeni	0,22	0,13	0,10	0,07
GP Kukla Değişkeni	-0,11	0,13	0,41	-0,03
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,32	0,19	0,08	-0,08
Devlet kurumlarına güven	0,13	0,04	0,00	0,13
Özel kurumlara güven	0,01	0,04	0,83	0,01
Laik kurumlara güven	0,08	0,04	0,04	0,08
Siyasi kurumlara güven	0,08	0,04	0,04	0,08
Medyaya güven	0,07	0,04	0,07	0,07
Konvansiyonel siyasal katılım	-0,03	0,04	0,49	-0,03
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	-0,03	0,04	0,47	-0,03
Siyasi Haklardan Haberdarlık	0,08	0,04	0,04	0,08
Siyasi ve Eğitim Haklarına Verilen Önem	-0,01	0,04	0,83	-0,01
Bağımlı Değişken=Yasa Önünde Korunma Haklarından Tatmin				

Aşağıdaki tablo 14, siyasal haklardan tatmin boyutunun belirleyicilerini göstermektedir. Öncelikle eğitimle siyasal haklardan tatmin arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Eğitim düzeyi arttıkça gençlerin bu haklardan tatmin düzeyi düşmektedir. Siyasal kurumlara güven de bu boyut ile negatif ilişkiye sahiptir. Siyasal yelpaze de sağa hareket ettikçe özel ve laik kurumlara güven arttıkça bu konudaki tatmin de artmaktadır. Keza öğrenciler de bu haklardan daha yüksek tatmin düzeyine sahiptirler.

Tablo 14. Siyasal Haklardan Tatmin

R-Kare=0,08				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,02	0,09	0,86	0,01
Yaş	0,01	0,01	0,31	0,20
Eğitim	-0,08	0,04	0,03	-0,35
Kent Kukla Değişkeni	-0,09	0,08	0,26	-0,07
Evkafını Kukla Değişkeni	-0,02	0,12	0,88	-0,01
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,28	0,09	0,00	0,16
Mülkiyet	-0,05	0,04	0,20	-0,05
Lüks Mülkiyet	-0,07	0,04	0,06	-0,07
Ekonomik Beklenti	-0,05	0,05	0,29	-0,14
Sosyal Beklenti	0,02	0,05	0,74	0,05
Memleket Gidişat	0,03	0,04	0,39	0,09
Siyasete İlgi	0,03	0,04	0,43	0,09
Sol-Sağ Cetveli	0,05	0,02	0,01	0,29
Kürtçe Kukla Değişkeni	-0,08	0,13	0,51	-0,03
Otoriter Eğilim	0,02	0,04	0,65	0,02
Dindarlık	-0,04	0,04	0,39	-0,04
AKP Kukla Değişkeni	-0,04	0,09	0,69	-0,02
CHP Kukla Değişkeni	-0,11	0,13	0,43	-0,03
GP Kukla Değişkeni	-0,13	0,13	0,32	-0,04
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,09	0,19	0,62	-0,02
Devlet kurumlarına güven	0,04	0,04	0,31	0,04
Özel kurumlara güven	0,06	0,04	0,09	0,06
Laik kurumlara güven	0,10	0,04	0,01	0,10
Siyasi kurumlara güven	-0,06	0,04	0,10	-0,06
Medyaya güven	0,05	0,04	0,19	0,05
Konvansiyonel siyasal katılım	-0,02	0,04	0,70	-0,02
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	-0,01	0,04	0,79	-0,01
Siyasi Haklardan Haberdarlık	0,06	0,04	0,09	0,06
Siyasal Haklara Verilen Önem	-0,04	0,04	0,31	-0,04
Bağımlı Değişken=Siyasal Haklardan Tatmin				

Araştırmanın tasarımında gençler açısından belirleyici olacağını düşündüğümüz eğitim haklarından tatminin belirleyicileri aşağıdaki tablo 15'te bulunmaktadır. Öncelikle, beklendiği üzere öğrenciler bu hakların uygulanmasından memnun değildirler. CHP ve GP seçmenlerinin de bu haktan tatmin düzeyleri ortalamadan düşüktür. Belki de şaşırtıcı olarak DEHAP seçmenlerinin ortalama tatmin düzeyi yüksektir. Devlet kurumlarına ve özel kurumlara güven arttıkça ve ikinci nesil haklara verilen önem yükseldikçe tatmin düzeyi de yükselmektedir. Burada üzerinde durulması gereken nokta, ikinci nesil

haklardan haberdarlıkla eğitim haklarından tatmin arasında negatif bir ilişki olmasıdır. Bu haklardan daha fazla haberdar olan gençler, pratik uygulamadan daha az memnundurlar.

Tablo 15. Eğitim Hakkından Tatmin

R-Kare=0,08				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,02	0,09	0,82	0,01
Yaş	-0,01	0,01	0,40	-0,16
Eğitim	-0,04	0,04	0,29	-0,16
Kent Kukla Değişkeni	0,13	0,08	0,11	0,10
Evkafını Kukla Değişkeni	-0,06	0,12	0,61	-0,03
Öğrenci Kukla Değişkeni	-0,23	0,09	0,01	-0,12
Mülkiyet	-0,03	0,04	0,52	-0,03
Lüks Mülkiyet	0,04	0,04	0,26	0,04
Ekonomik Beklenti	0,06	0,05	0,18	0,17
Sosyal Beklenti	-0,03	0,05	0,56	-0,08
Memleket Gidişat	0,05	0,04	0,23	0,12
Siyasete İlgi	-0,05	0,04	0,16	-0,17
Sol-Sağ Cetveli	0,00	0,02	0,88	0,02
Kürtçe Kukla Değişkeni	0,08	0,12	0,51	0,03
Otoriter Eğilim	0,05	0,04	0,17	0,05
Dindarlık	-0,05	0,04	0,26	-0,05
AKP Kukla Değişkeni	0,00	0,09	0,99	0,00
CHP Kukla Değişkeni	-0,26	0,13	0,05	-0,08
GP Kukla Değişkeni	-0,25	0,13	0,06	-0,07
DEHAP Kukla Değişkeni	0,33	0,19	0,08	0,08
Devlet kurumlarına güven	0,14	0,04	0,00	0,14
Özel kurumlara güven	-0,03	0,04	0,49	-0,03
Laik kurumlara güven	0,03	0,04	0,46	0,03
Siyasi kurumlara güven	0,07	0,04	0,08	0,07
Medyaya güven	-0,03	0,04	0,45	-0,03
Konvansiyonel siyasal katılım	-0,04	0,04	0,34	-0,04
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	0,01	0,04	0,71	0,01
İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık	-0,06	0,04	0,08	-0,06
Yasa Önünde Korunma ve Eğitim Haklarına Verilen Önem	0,05	0,04	0,20	0,05
İkinci Nesil Haklara Verilen Önem	0,06	0,04	0,10	0,06
Çalışma ve Eğitim Haklarına Verilen Önem	0,03	0,04	0,44	0,03
Bağımlı Değişken=Eğitim Hakkından Tatmin				

Aşağıda yer alan tablo 16, gençlerin yasa önünde korunma ve eğitim haklarına verdikleri önemlerin belirleyicilerini göstermektedir. Bu tabloya göre gençlerin siyasete ilgi derecesi ve siyasal haklardan haberdarlık düzeyleri bu haklara verdikleri önemin en

önemli belirleyicisidir. Siyasete ilgi düzeyleri arttıkça ve bu haklardan haberdarlık düzeyleri yükseldikçe gençlerin verdikleri önem dereceleri de artmaktadır. İkinci olarak, ve siyasi yelpazede sağ uca daha yakın bulunan gençler söz konusu haklara daha fazla önem vermektedirler. Ev kadınları, öğrenciler ve ikinci nesil haklardan daha fazla haberdar olan gençler de bu haklarda daha yüksek önem skorlarına sahiptirler. Kentte yaşayanlar ve otoriter eğilim sahibi olanlar ise söz konusu haklara daha az önem vermektedir.

Tablo 16. Yasa Önünde Korunma ve Eğitim Haklarına Verilen Önem

R-Kare=0,09				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,04	0,08	0,65	0,03
Yaş	0,01	0,01	0,55	0,10
Eğitim	0,02	0,03	0,62	0,07
Kent Kukla Değişkeni	-0,14	0,07	0,04	-0,12
Evkafını Kukla Değişkeni	0,16	0,10	0,12	0,08
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,16	0,08	0,04	0,09
Mülkiyet	-0,02	0,04	0,66	-0,02
Lüks Mülkiyet	-0,05	0,03	0,14	-0,05
Ekonomik Beklenti	-0,05	0,04	0,18	-0,15
Sosyal Beklenti	-0,03	0,04	0,49	-0,08
Memleket Gidişat	0,03	0,03	0,32	0,09
Siyasete İlgi	0,08	0,03	0,02	0,24
Sol-Sağ Cetveli	0,03	0,02	0,03	0,21
Kürtçe Kukla Değişkeni	-0,06	0,11	0,60	-0,02
Otoriter Eğilim	-0,05	0,03	0,14	-0,05
Dindarlık	-0,04	0,04	0,26	-0,04
AKP Kukla Değişkeni	-0,04	0,08	0,63	-0,02
CHP Kukla Değişkeni	-0,07	0,12	0,52	-0,02
GP Kukla Değişkeni	-0,10	0,11	0,37	-0,03
DEHAP Kukla Değişkeni	0,08	0,16	0,61	0,02
Devlet kurumlarına güven	-0,03	0,03	0,33	-0,03
Özel kurumlara güven	0,04	0,03	0,16	0,04
Laik kurumlara güven	-0,03	0,03	0,34	-0,03
Siyasi kurumlara güven	0,00	0,03	0,99	0,00
Medyaya güven	0,03	0,03	0,43	0,03
Konvansiyonel siyasal katılım	-0,04	0,03	0,24	-0,04
Konvansiyonel olmayan siyasal katılım	0,00	0,03	0,93	0,00
İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık	0,06	0,03	0,07	0,06
Siyasal Haklardan Haberdarlık	0,24	0,03	0,00	0,24
Bağımlı Değişken=Yasa Önünde Korunma ve Eğitim Haklarına Verilen Önem				

Gençlerin ikinci nesil haklara ve eğitim hakkına verdikleri önemin belirleyicileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Kadınlar, ev kadınları ve düşük mülkiyet skoruna sahip olanlar bu haklara daha az önem vermektedir. Siyasi kurumlara güven arttıkça, ikinci nesil haklara ve eğitim hakkına verilen önem azalmaktadır. Pozitif belirleyicilere baktığımızda ise AKP ve CHP seçmenlerinin bu haklara daha fazla önem verdiklerini belirttiklerini görmekteyiz.

Tablo 17. İkinci Nesil Haklara ve Eğitime Verilen Önem

R-Kare=0,03				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	-0,19	0,08	0,02	-0,14
Yaş	0,01	0,01	0,25	0,20
Eğitim	0,00	0,03	0,94	0,01
Kent Kukla Değişkeni	0,00	0,07	0,95	0,00
Evkafını Kukla Değişkeni	-0,17	0,10	0,11	-0,08
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,02	0,08	0,80	0,01
Mülkiyet	-0,07	0,04	0,05	-0,07
Lüks Mülkiyet	-0,03	0,03	0,43	-0,03
Ekonomik Beklenti	-0,01	0,04	0,85	-0,02
Sosyal Beklenti	0,02	0,04	0,57	0,07
Memleket Gidişat	-0,02	0,03	0,55	-0,05
Siyasete İlgi	0,04	0,03	0,20	0,13
Sol-Sağ Cetveli	-0,01	0,02	0,74	-0,04
Kürtçe Kukla Değişkeni	-0,01	0,11	0,95	0,00
Otoriter Eğilim	0,00	0,04	0,95	0,00
Dindarlık	0,01	0,04	0,79	0,01
AKP Kukla Değişkeni	0,25	0,08	0,00	0,14
CHP Kukla Değişkeni	0,20	0,12	0,09	0,06
GP Kukla Değişkeni	0,09	0,12	0,43	0,03
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,17	0,17	0,29	-0,04
Devlet kurumlarına güven	-0,01	0,03	0,88	-0,01
Özel kurumlara güven	0,00	0,03	0,98	0,00
Laik kurumlara güven	0,02	0,03	0,48	0,02
Siyasi kurumlara güven	-0,06	0,03	0,09	-0,06
Medyaya güven	0,01	0,03	0,79	0,01
Konvansiyonel siyasi katılım	-0,01	0,03	0,72	-0,01
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	-0,01	0,03	0,67	-0,01
İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık	0,01	0,03	0,66	0,01
Bağımlı Değişken=İkinci Nesil Haklara ve Eğitime Verilen Önem				

Ayrımcılık haklarına verilen önemin belirleyicilerine geldiğimizde, gençlerin önümüzdeki bir yıl sosyal koşullarda iyileşme beklentileriyle ayrımcılık haklarına verilen önem

arasında pozitif bir ilişki olduğunu, iyimserlik arttıkça verilen önemin yükseldiğini görmekteyiz. Buna karşılık, ekonomik iyileşme beklentisiyle ayrımcılık haklarına verilen önem arasında negatif ilişki bulunmaktadır. Ayrımcılık haklarından haberdarlık, bu haklara verilen önemin pozitif bir belirleyicisiyken, Kürtçe konuşan gençler ve laik kurumlara güven duyanlar ortalamaya kıyasla daha fazla önem vermektedirler. Negatif etkileyen değişkenler ise kadın olmak, ev kadını olmak, düşük mülkiyet skoruna sahip olmak değişkenleridir.

Tablo 18. Ayrımcılık Haklarına Verilen Önem

R-Kare=0,06				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	-0,20	0,08	0,01	-0,14
Yaş	0,01	0,01	0,34	0,16
Eğitim	-0,01	0,03	0,69	-0,05
Kent Kukla Değişkeni	-0,01	0,07	0,86	-0,01
Evkafını Kukla Değişkeni	-0,30	0,10	0,00	-0,15
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,00	0,08	0,98	0,00
Mülkiyet	-0,07	0,04	0,05	-0,07
Lüks Mülkiyet	-0,03	0,03	0,33	-0,03
Ekonomik Beklenti	-0,09	0,04	0,03	-0,25
Sosyal Beklenti	0,10	0,04	0,01	0,29
Memleket Gidişat	-0,01	0,03	0,85	-0,02
Siyasete İlgisi	-0,00	0,03	0,98	-0,00
Sol-Sağ Cetveli	0,00	0,02	0,91	-0,01
Kürtçe Kukla Değişkeni	0,18	0,11	0,10	0,07
Otoriter Eğilim	0,03	0,04	0,43	0,03
Dindarlık	0,04	0,04	0,28	0,04
AKP Kukla Değişkeni	0,09	0,08	0,26	0,05
CHP Kukla Değişkeni	0,07	0,12	0,56	0,02
GP Kukla Değişkeni	0,16	0,12	0,16	0,05
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,06	0,16	0,70	-0,02
Devlet kurumlarına güven	-0,01	0,03	0,74	-0,01
Özel kurumlara güven	-0,01	0,03	0,73	-0,01
Laik kurumlara güven	0,06	0,03	0,10	0,06
Siyasi kurumlara güven	-0,01	0,03	0,71	-0,01
Medyaya güven	-0,01	0,03	0,78	-0,01
Konvansiyonel siyasal katılım	0,00	0,03	0,94	0,00
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	0,02	0,03	0,59	0,02
Ayrımcılık Haklarından Haberdarlık	0,16	0,03	0,00	0,16
Bağımlı Değişken=Ayrımcılık Haklarına Verilen Önem				

Gençlerin çalışma ve eğitim haklarına verdikleri önemin belirleyicileri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Eğitim düzeyi, laik kurumlara duyulan güven ve ikinci nesil haklardan haberdarlık bu haklara verilen önemin pozitif belirleyicileridir. Öte yandan siyasi yelpazede sola hareket ettikçe, memleket gidişatında pozitif beklentilere sahip oldukça ve medyaya güven arttıkça gençlerin bu haklara verdikleri önem azalmaktadır. Ayrıca öğrenciler ve istatistiksel olarak anlamlı olmasa da ev kadınları bu haklara daha az önem vermektedir.

Tablo 19. Çalışma ve Eğitim Haklarına Verilen Önem

R-Kare=0,05				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,00	0,08	0,99	0,00
Yaş	0,00	0,01	0,77	0,05
Eğitim	0,05	0,03	0,12	0,21
Kent Kukla Değişkeni	0,10	0,07	0,17	0,08
Ev kadını Kukla Değişkeni	-0,15	0,10	0,15	-0,08
Öğrenci Kukla Değişkeni	-0,20	0,08	0,01	-0,11
Mülkiyet	-0,03	0,04	0,34	-0,03
Lüks Mülkiyet	-0,02	0,03	0,47	-0,02
Ekonomik Beklenti	0,02	0,04	0,67	0,05
Sosyal Beklenti	0,04	0,04	0,32	0,12
Memleket Gidişat	-0,06	0,03	0,10	-0,15
Siyasete İlgi	0,01	0,03	0,86	0,02
Sol-Sağ Cetveli	-0,05	0,02	0,00	-0,30
Kürtçe Kukla Değişkeni	-0,04	0,11	0,72	-0,02
Otoriter Eğilim	-0,04	0,04	0,25	-0,04
Dindarlık	0,04	0,04	0,33	0,04
AKP Kukla Değişkeni	0,07	0,08	0,36	0,04
CHP Kukla Değişkeni	0,08	0,12	0,52	0,02
GP Kukla Değişkeni	0,16	0,12	0,18	0,05
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,15	0,16	0,35	-0,04
Devlet kurumlarına güven	-0,03	0,03	0,34	-0,03
Özel kurumlara güven	0,00	0,03	0,91	0,00
Laik kurumlara güven	0,09	0,03	0,01	0,09
Siyasi kurumlara güven	0,01	0,03	0,87	0,01
Medyaya güven	-0,05	0,03	0,10	-0,05
Konvansiyonel siyasal katılım	-0,04	0,03	0,26	-0,04
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	0,01	0,03	0,81	0,01
İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık	0,10	0,03	0,00	0,10
Bağımlı Değişken=Çalışma ve Eğitim Haklarına Verilen Önem				

Aşağıdaki tablo 20, diğer haklara verilen önemin belirleyicilerini göstermektedir. Birinci olarak, bu haklardan haberdarlık arttıkça verilen önem de artmaktadır. Siyasi yelpazede sağ ucu yaklaşmanın ve mülkiyet skorunun da pozitif etkisi bulunmaktadır. Negatif etkisi olan değişkenler arasında en yüksek etkiye sahip olan değişken siyasete ilgidir. Siyasete ilgi derecesiyle bu haklar arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Kadınlar, öğrenciler, dindarlık skoru yüksek olanlar ve AKP seçmenleri bu haklara ortalamanın altında önem vermektedir.

Tablo 20. Diğer Haklara Verilen Önem

	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
R-Kare=0,05				
Cinsiyet Kukla Değişkeni	-0,20	0,08	0,01	-0,14
Yaş	0,00	0,01	0,81	-0,04
Eğitim	-0,04	0,03	0,21	-0,17
Kent Kukla Değişkeni	0,08	0,07	0,28	0,06
Ev kadını Kukla Değişkeni	-0,01	0,10	0,90	-0,01
Öğrenci Kukla Değişkeni	-0,15	0,08	0,06	-0,08
Mülkiyet	0,06	0,04	0,08	0,06
Lüks Mülkiyet	0,00	0,03	0,91	0,00
Ekonomik Beklenti	-0,05	0,04	0,18	-0,15
Sosyal Beklenti	0,03	0,04	0,52	0,08
Memleket Gidişat	0,03	0,03	0,37	0,08
Siyasete İlgi	-0,06	0,03	0,07	-0,19
Sol-Sağ Cetveli	0,03	0,02	0,10	0,16
Kürtçe Kukla Değişkeni	0,07	0,11	0,51	0,03
Otoriter Eğilim	0,01	0,04	0,68	0,01
Dindarlık	-0,08	0,04	0,04	-0,08
AKP Kukla Değişkeni	-0,13	0,08	0,11	-0,07
CHP Kukla Değişkeni	0,04	0,12	0,76	0,01
GP Kukla Değişkeni	-0,14	0,12	0,22	-0,04
DEHAP Kukla Değişkeni	0,08	0,16	0,64	0,02
Devlet kurumlarına güven	-0,01	0,03	0,78	-0,01
Özel kurumlara güven	-0,04	0,03	0,23	-0,04
Laik kurumlara güven	0,01	0,03	0,77	0,01
Siyasi kurumlara güven	0,03	0,03	0,45	0,03
Medyaya güven	0,01	0,03	0,88	0,01
Konvansiyonel siyasal katılım	0,03	0,03	0,34	0,03
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	-0,01	0,03	0,79	-0,01
Diğer Haklardan Haberdarlık	0,16	0,032	0,00	0,16
Bağımlı Değişken=Diğer Haklara Verilen Önem				

Son olarak siyasal haklara verilen önemin belirleyicileri aşağıdaki tabloda görülmektedir. Bu tabloya göre ev kadınları ve kadınlar bu haklara daha fazla önem verirken, otoriter eğilim taşıyanlar daha az önem vermektedir. İstatistiksel olarak anlamlı olmasa da yaş ve laik kurumlara güven değişkenlerinin pozitif; ekonomik iyimserlik, siyasi yelpazede sol uca yakın olmanın ve özel kurumlara güvenin negatif etkisi bulunmaktadır.

Tablo 21. Siyasal Haklara Verilen Önem

R-kare: 0,03				
	Katsayı	Std. Hata	Anl.	Beta
Cinsiyet Kukla Değişkeni	0,18	0,08	0,03	0,13
Yaş	0,01	0,01	0,16	0,24
Eğitim	0,01	0,03	0,85	0,03
Kent Kukla Değişkeni	-0,09	0,07	0,21	-0,07
Ev kadını Kukla Değişkeni	0,29	0,10	0,01	0,15
Öğrenci Kukla Değişkeni	0,00	0,08	0,97	0,00
Mülkiyet	0,03	0,04	0,37	0,03
Lüks Mülkiyet	0,01	0,03	0,74	0,01
Ekonomik Beklenti	-0,05	0,04	0,19	-0,15
Sosyal Beklenti	-0,03	0,04	0,41	-0,10
Memleket Gidişat	0,01	0,03	0,84	0,02
Siyasete İlgi	0,03	0,03	0,44	0,08
Sol-Sağ Cetveli	-0,02	0,02	0,23	-0,12
Kürtçe Kukla Değişkeni	-0,07	0,11	0,55	-0,02
Otoriter Eğilim	-0,08	0,04	0,03	-0,07
Dindarlık	-0,01	0,04	0,88	-0,01
AKP Kukla Değişkeni	-0,01	0,08	0,85	-0,01
CHP Kukla Değişkeni	0,11	0,12	0,37	0,03
GP Kukla Değişkeni	0,07	0,12	0,52	0,02
DEHAP Kukla Değişkeni	-0,05	0,17	0,78	-0,01
Devlet kurumlarına güven	-0,01	0,03	0,72	-0,01
Özel kurumlara güven	-0,05	0,03	0,15	-0,05
Laik kurumlara güven	-0,02	0,03	0,49	-0,02
Siyasi kurumlara güven	0,05	0,03	0,16	0,05
Medyaya güven	-0,01	0,03	0,86	-0,01
Konvansiyonel siyasal katılım	0,00	0,03	0,90	0,00
Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım	-0,02	0,03	0,65	-0,02
Siyasi Haklardan Haberdarlık	0,00	0,03	0,93	0,00
Bağımlı Değişken=Siyasal Haklara Verilen Önem				

Aşağıda yer alan tablo 22, yukarıda detaylı olarak sergilediğimiz bilgileri karşılaştırmalı olarak sunmaktadır. Tabloda haberdarlığın farklı boyutlarının belirleyicilerini göstermektedir. Birinci kısımda yer alan değişkenler pozitif belirleyiciler, ikinci kısımda

yer alanlar ise negatif etkisi olan değişkenlerdir. Haberdarlığın dört boyutuna da pozitif etkisi olan iki değişkenin eğitim ve siyasete ilgi derecesi olduğunu görmekteyiz. Gençlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe ve siyasete ilgi dereceleri arttıkça insan haklarının farklı boyutlarından haberdarlığı yükselmektedir. Eğitimin hemen her konuda bilinçlilik düzeyini yükselttiği göz önünde bulundurulursa eğitimin etkisi şaşırtıcı değildir. Öte yandan siyasete ilginin de etkin bir belirleyici olması, insan hakları konusunun siyasallaşmışlığı hakkında önemli bir bilgi vermektedir. Türk gençleri arasında –Türk toplumunun genelinden farklı olmayarak- siyasete ilgi düzeyinin düşük olması, gündelik yaşam dışındaki konuları neredeyse ortak bir başlık altında siyaset olarak toplanmasına yol açmaktadır. Yaşın ikinci nesil ve ayrımcılıkla ilgili haklardan haberdarlık boyutlarında etkin olduğunu da görmekteyiz. Yaşın da hem eğitim düzeyini neredeyse içinde taşıması nedeniyle hem de yaşam tecrübesi sağlamasından dolayı bilinçliliğe belli bir katkıda bulunması beklenir. Kentli olmanın, görece yüksek mülkiyet düzeyine sahip olmanın ve öğrenciliğin pozitif etkilediği siyasal haklardan haberdarlığın yaştan negatif etkilenmesi siyasal hakların yaygın haberdarlığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Negatif değişkenlere baktığımızda ise ev kadınlarının dört hak boyutundan üçünde ortalamanın altında haberdar olduklarını görmekteyiz. Türkiye’de ev kadınlarının statüsü derin sosyolojik analizler gerektirmektedir ancak farklı bir yaşam örüntüsüne sahip oldukları açıktır. Eğer bir özel alan-kamusal alan eksenini gözümüzde canlandırırsak, ev kadınlarının hemen hemen bütün yaşamları özel alanın sınırları içerisinde geçmekte ve kamusal alana çok fazla katılmamaktadırlar. Türkiye’de insan hakları konusundaki haberdarlık düzeyini arttırmayı hedefleyen bütün çalışmaları bir şekilde ev kadınlarının bu durumunu göz önünde tutması gerekmekte ve bu kesime ulaşmayı hedeflemeleri gerekmektedir. Karşılaştırmalı perspektiften baktığımızda ayrımcılık haklarından haberdarlığın ilginç sonuçları olduğunu görmekteyiz. Kadınlar ve DEHAP seçmenleri ayrımcılık haklarından daha az haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Anket formunun nasıl uygulandığını göz önünde tutarsak bu kesimlerin sayılan konularda –cinsiyet, ırk vs.- ayrımcılığa uğradıklarını ancak bunun bir insan hakkı olarak tanımlandığından haberdar olmadıklarını söyleyebiliriz. Bu durum da siyasa üretimi açısından önemli ipuçları vermektedir.

Tablo 22. Haberdarlığın Boyutlarının Belirleyicileri

İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık	Siyasal Haklardan Haberdarlık	Ayrımcılıkla İlgili Haklardan Haberdarlık	Diğer Haklardan Haberdarlık
Pozitif Etkenler			
Eğitim Siyasete İlgili	Eğitim Kent Kukla Değişkeni	Eğitim Konvansiyonel olmayan Siyasal Katılım Siyasete İlgili	Dindarlık Eğitim
Yaş	Mülkiyet Öğrenci Değişkeni Siyasete İlgili	Kukla Yaş	Siyasete İlgili Sosyal Beklenti
Negatif Etkenler			
Ev kadını Değişkeni Sol-Sağ Cetveli	Yaş	Cinsiyet Değişkeni DEHAP Kukla Değişkeni	Ekonomik Beklenti
Kürtçe Kukla Değişkeni		Devlet kurumlarına güven Ev kadını Değişkeni Özel kurumlara güven	Ev kadını Değişkeni Konvansiyonel siyasal katılım Siyasi kurumlara güven

Tablo 23, gençlerin farklı insan haklarından tatmin boyutlarının belirleyicilerini göstermektedir. Öncelikle haberdarlık faktörünün göz önünde tutulması gereken pozitif bir etkisi olduğunu görmekteyiz. Daha yüksek haberdarlığa sahip gençler daha yüksek tatmin skoruna sahiptirler. Bu durumun önemli bir istinası eğitim hakkından tatmin boyutunda görülmektedir. Eğitim haklarının da dahil olduğu ikinci nesil haklardan haberdarlık boyutunda daha yüksek skorlara sahip gençler eğitim hakkının pratik uygulamasından daha az memnundurlar. Bu örnekte bilinçlilik, belki de artan beklentilere ve düşen tatmine yol açmaktadır. Oysa ikinci nesil haklar uygulamalarından tatmin boyutunda haberdarlığın pozitif bir etkisi olduğunu da görmekteyiz. Keza, önem boyutu da diğer haklar ve eğitim hakları uygulamalarından tatmini de pozitif etkilemektedir. Tatmin boyutunu karşılaştırmalı açıdan pozitif etkileyen önemli bir boyut da farklı kurumlara olan güven derecesidir. Genel olarak bakıldığında kurumlara, özellikle de devlet, siyasi ve laik kurumlara güven siyasi sisteme güveni de göstermektedir. Bu kurumlara güvenin tatmin skorlarıyla pozitif ilişkili olması, tatminsizliğin siyasi sisteme güvensizlikle beraber düşünülmesi gerektiğini göstermektedir. Bir başka deyişle siyasi sisteme güvenen, kendilerini bu sistemin

içerisinde konumlandırılan gençler insan hakları konusundaki pratik uygulamalardan daha fazla tatmin olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 23. . Tatminin Boyutlarının Belirleyicileri

Ayrımcılık Haklarında n Tatmin	İkinci Nesil Haklardan Tatmin	Diğer Haklardan Tatmin	Çalışma Hayatına Dair Haklardan Tatmin	Yasa Önünde Korunma Haklarında n Tatmin	Siyasal Haklardan Tatmin	Eğitim Hakkından Tatmin
Pozitif Etkenler						
Cinsiyet Kukla Değişkeni Devlet kurumlarına güven Kent Kukla Değişkeni Laik kurumlara güven	İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık Lüks Mülkiyet Memleket Gidişat	Devlet kurumlarına güven Diğer Haklardan Haberdarlık Diğer Haklara Verilen Önem Konvansiyon el siyasal katılım Laik kurumlara güven Otoriter Eğilim Özel kurumlara güven Sosyal Beklenti	Kürtçe Kukla Değişkeni Medyaya güven Siyasi kurumlara güven	CHP Kukla Değişkeni Devlet kurumlarına güven Dindarlık Laik kurumlara güven Medyaya güven Siyasi Haklardan Haberdarlık Siyasi kurumlara güven Sol-Sağ Cetveli Sosyal Beklenti	Laik kurumlara güven Öğrenci Kukla Değişkeni Özel kurumlara güven Siyasi Haklardan Haberdarlık Sol-Sağ Cetveli	DEHAP Kukla Değişkeni Devlet kurumlarına güven İkinci Nesil Haklara Verilen Önem Kent Kukla Değişkeni Siyasi kurumlara güven
Negatif Etkenler						
	Siyasete İlgili Yaş		Dindarlık Kent Kukla Değişkeni Mülkiyet Yaş	AKP Kukla Değişkeni DEHAP Kukla Değişkeni	Eğitim Siyasi kurumlara güven	CHP Kukla Değişkeni GP Kukla Değişkeni İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık Öğrenci Kukla Değişkeni

Gençlerin insan haklarının değişik boyutlarına verdikleri önemin belirleyicilerinin karşılaştırması aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Önemin farklı boyutları arasındaki en ortak noktanın gençlerin cinsiyetleri, ev kadını olup olmama statüleri ve mülkiyet düzeylerinin negatif etkisinde görülmektedir. Erkekler, ev kadınları ve yüksek mülkiyet skorlarına sahip gençler ikinci nesil haklara ve ayrımcılık haklarına ortalamadan daha az önem vermektedir. Keza otoriter eğilim sahibi olan gençlerin de yasa önünde korunma ve eğitim haklarına; ve siyasal haklara diğer gençlerden daha az önem vermektedirler. Genel olarak bakıldığında ise söz konusu haklardan haberdarlık düzeyinin artmasının verilen önem üzerinde pozitif bir etki sahibi olduğu da, ikinci nesil haklar ve siyasal haklar istisnalarıyla görülmektedir.

Tablo 24. . Önemin Boyutlarının Belirleyicileri

Yasa Önünde Korunma ve Eğitim Haklarına Verilen Önem	İkinci Nesil Haklara Verilen Önem	Ayrımcılık Haklarına Verilen Önem	Çalışma ve Eğitim Haklarına Verilen Önem	Diğer Haklara Verilen Önem	Siyasal Haklara Verilen Önem
Pozitif Etkenler					
Ev kadını Kukla Değişkeni İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık Öğrenci Kukla Değişkeni Siyasal Haklardan Haberdarlık Siyasete İlgi Sol-Sağ Cetveli	AKP Kukla Değişkeni CHP Kukla Değişkeni	Ayrımcılık Haklarından Haberdarlık Kürtçe Kukla Değişkeni Laik kurumlara güven Sosyal Beklenti	Eğitim İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık Laik kurumlara güven	Diğer Haklardan Haberdarlık Mülkiyet Sol-Sağ Cetveli	Cinsiyet Kukla Değişkeni Ev kadını Kukla Değişkeni
Negatif Etkenler					
Kent Kukla Değişkeni Otoriter Eğilim	Cinsiyet Kukla Değişkeni Ev kadını Kukla Değişkeni Mülkiyet Siyasi kurumlara güven	Cinsiyet Kukla Değişkeni Ekonomik Beklenti Ev kadını Kukla Değişkeni Mülkiyet	Medyaya güven Memleket Gidişat Öğrenci Kukla Değişkeni Sol-Sağ Cetveli	AKP Kukla Değişkeni Cinsiyet Kukla Değişkeni Dindarlık Öğrenci Kukla Değişkeni Siyasete İlgi	Otoriter Eğilim

1.3. Somut Örneklerin Belirleyicileri

Gençlerin insan hakları konusundaki değer ve düşüncelerini ölçmeyi amaçlayan çalışmamızda sadece İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin maddelerinin sayılıp değerlendirilmesinin istenmesiyle sınırlı kalınmamış; bir dizi pratik uygulama (vaka) sayılmış ve bu vakaların insan hakkı ihlali olup olmadığı sorulmuştur. Sayılan insan hakları ihlali olabilecek vakalar çalışma öncesinde gerçekleştirilen grup tartışmaları sırasında ortaya atılan ve katılımcılarca tartışılan örneklerden oluşturulmuştur.

Çalışmanın hedef kitlesi olan gençlerin bu örnek vakalar konusundaki değerlendirmeleriyle çalışmamızın başında saydığımız bağımsız değişkenler ve faktör analizlerinden elde edilen farklı boyutlar arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için bir dizi **lojistik regresyon** analizi yapılmıştır. **Lojistik regresyon**, yukarıda anlattığımız regresyon analizine benzeyen, ancak bağımlı değişkenin 0 ve 1 olarak kodlanmış olduğu, teknik olarak **dikotomik** olarak nitelendirildiği istatistiksel analiz yöntemidir. Aşağıdaki tablolarda raporlanan katsayılar arasında **exp(B)** katsayısı, verili bağımsız değişken 1 birim arttığında, gençlerin söz konusu konunun insan hakkı ihlali olma olasılığının ne kadar arttığını göstermektedir. Örneğin aşağıdaki tablo gençlerin söz edilen konunun insan hakkı ihlali olma olasılığını belirleyen değişkenlerini göstermektedir. Aşağıdaki tabloya göre diğer haklar konusundaki uygulamalardan tatmin düzeyi bir birim arttıkça, gençlerin söz konusu uygulamanın insan hakkı olduğu görüşüne katılma olasılıkları yüzde 50 (1,5-1) oranında artmaktadır. Öte yandan eğitim hakkından tatmin düzeyi arttıkça bu görüşe katılma olasılığı yüzde 31 (1-0,69) oranında azalmaktadır.

Sayısal detayları bir kenara bırakırsak, diğer haklardan tatmin, "ihlaldir" görüşüne pozitif katkıda bulunurken, eğitim hakkından tatmin ise negatif katkıda bulunmaktadır. Gençler bu örneği eğitim hakkının ihlaliyle ilişkilendirmişlerdir. Ayrımcılık haklarına, çalışma ve eğitim haklarına verilen önemle bu konunun ihlal olduğu görüşü arasında pozitif ilişki bulunması gençlerin söz konusu örneği ayrımcılık, çalışma ve eğitim haklarıyla ilişkili gördüklerini göstermektedir. Diğer bağımsız değişkenler arasından eğitim düzeyi ve siyasal kurumlara duyulan güven de bu görüşe pozitif katkıda bulunmaktadır.

Tablo 25

Parası olanların özel hastanelerde tedavi görürken, buna karşılık parası olmayanların temel sağlık hizmetlerini alamaması			
	B	Anl.	Exp(B)
Diğer Haklara Gösterilen Saygıdan Tatmin Düzeyi	0,41	0,01	1,50
Eğitim Hakkına Gösterilen Saygıdan Tatmin Düzeyi	-0,38	0,02	0,69
Ayrımcılık Hakkına Verilen Önem	0,21	0,12	1,23
Çalışma ve Eğitim Haklarına Verilen Önem	0,20	0,08	1,23
Eğitim	0,30	0,08	1,35
Siyasi Kurumlara Duyulan Güven	0,31	0,05	1,36

Nagelkerke R-Kare=0,15

Genel olarak kamuoyunun gündeminde kayda değer yer işgal eden "Türban Sorunu"nda gençlerin büyük bölümünün bu durumu insan hakkı ihlali olarak gördüğünü bilmekteyiz. Bu kanaatin belirleyicileri aşağıdaki tabloda sergilenmektedir. Öncelikle, gençlerin dindarlık düzeyiyle bu kanaatleri arasında çok yüksek bir ilişki olduğunu görmekteyiz. Dindarlık derecesi bir puan fazla olan gençlerin bu durumu insan hakkı ihlali olarak değerlendirme olasılığı yüzde 95 oranında artmaktadır. İkinci olarak gençlerin eğitim düzeyi de bu olasılığı arttıran bir başka faktördür. Siyasal haklardan ve ayrımcılık haklarından haberdarlık arttıkça, gençlerin bu görüşe katılma olasılıkları da kayda değer oranlarda artmaktadır. Öte yandan, öğrencilerin bu görüşe yüzde 51 daha az olasılıkla katılıyor olmaları sorunun ne kadar siyasallaşmış olduğunun göstergesidir. CHP ve GP seçmenlerinin de bu görüşe katılma olasılıklarının yüzde 70 ve yüzde 51 oranlarında daha az olması da sorunun eğitim sorunu değil, siyasal bir sorun olarak algılandığının göstergesidir. Siyaset biliminde herhangi bir konunun ne derece siyasallaşmış olduğunun en basit ölçütü, o konudaki kanaatlerin belirleyicileri arasında siyasi parti tercihlerinin ön plana çıkmasıdır. Örneğin en fazla siyasallaşmış konu, ülkeyi hangi partinin yönetmesi gerektiğidir. Seçmenlerin parti tercihleri, bu konudaki kanaatlerinin en önemli belirleyicisi olacaktır. Aşağıdaki tablo bize benzer bir durum göstermektedir. Gençlerin siyasi parti tercihleri "**türban sorunu**"nun bir insan hakkı ihlali olup olmadığı konusundaki kanaatleri belirleyen en önemli değişkenlerden biridir. Dolayısıyla tartışmalara nesne olan türban sorunu kesinlikle siyasallaşmış bir konudur. Öte yandan laik kurumlara ve medyaya güven değişkenlerinin de bu konunun ihlal olduğu görüşü

olasılığına negatif katkıda bulunması ise, "türban sorununun" sistem-sistem karşıtı ekseninde de algılandığını göstergesi olarak okunmalıdır.

Tablo 26

Bir kız öğrencinin türban taktığı için derslere girememesi			
	B	Anl.	Exp(B)
Siyasal Haklardan Haberdarlık	0,26	0,09	1,29
Ayrımcılık Haklarından Haberdarlık	0,37	0,01	1,45
Eğitim	0,35	0,04	1,42
Dindarlık Düzeyi	0,67	0,00	1,95
Öğrenci Kukla Değişken	-0,70	0,06	0,49
CHP Seçmeni	-1,22	0,00	0,30
GP Seçmeni	-0,72	0,11	0,49
Laik Kurumlara Güven	-0,36	0,03	0,70
Medyaya Güven	-0,27	0,07	0,76
Nagelkerke R-Kare=0,30			

Aşağıdaki tablo gençlerin gazete ve televizyonların kapatılmalarının insan haklarının ihlali olup olmadığı konusundaki görüşlerinin belirleyicilerini göstermektedir. Siyasal hakları konusunun bu değerlendirmede ön plana çıktığını görmekteyiz. Siyasal haklardan tatmin düzeyi azaldıkça ve bu haklara verilen önem arttıkça gençler bu uygulamanın insan hakkı ihlali olduğu görüşüne yaklaşmaktadır. Ayrımcılık haklarından haberdarlık da bu görüşe pozitif katkıda bulunmaktadır. Üzerinde durulması gereken nokta ikinci nesil haklara verilen önem ile söz konusu konudaki tutum arasında negatif ilişki olmasıdır. Öte yandan DEHAP seçmeni olan gençlerin diğer gençlere göre yüzde 650 gibi bir oranda daha fazla bu görüşte olmaları bu konu düşünülürken etnik siyaset bağlamının da göz önünde tutulması gerektiğini göstermektedir. AKP seçmenlerinin de daha düşük bir katsayıyla da olsa benzer görüşte olmaları bu konunun da siyasallaşmış olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 27

Bazı gazete ve televizyonların yayınladıkları haberlerden ötürü yayınlarına son verilmesi			
	B	Anl.	Exp(B)
Ayrımcılık Haklarından Haberdarlık	0,25	0,01	1,28
Siyasal Haklardan Tatmin	-0,16	0,10	0,85
İkinci Nesil Haklara Verilen Önem	-0,17	0,07	0,84
Siyasal Haklara Verilen Önem	0,18	0,05	1,20
Lüks Mülkiyet	0,16	0,08	1,18
AKP Seçmeni	0,35	0,13	1,41
DEHAP Seçmeni	1,87	0,01	6,48
Nagelkerke R-Kare=0,14			

Aşağıda yer alan tablo 28, kız çocuklarının okutulmamasının bir insan hakkı ihlali olup olmadığı konusundaki görüşlerin belirleyicileri sergilemektedir. Bu analizin ilginç sonuçları bulunmaktadır. Öncelikle siyasal haklara verilen önemin bu kanaat üzerinde pozitif etkisi olması tartışmaya değer bir durumdur. Kuramsal olarak bu konunun ayrımcılık, özellikle de cinsiyet ayrımcılığı konusuyla ilişkilendirilmesi; kadınların, düşük eğitimlilerin ve ev kadınlarının bu konuda daha keskin görüşlere sahip olması beklenirken; bu beklentileri doğrulayan tek bulgu ayrımcılık haklarından haberdarlıkla bu görüş arasında pozitif ilişki bulunmasıdır. Yine bu beklentiyi doğrulayabilecek bir başka bulgu, çalışma yaşamına dair haklardan tatminin negatif katsayıya sahip bulunmasıdır. Grup tartışmalarından da yola çıkarak gençlerin bu konudan iş hayatında erkek ve kadınların eşit olmadığı, kadınların okutulmadıkları için iş bulamadıkları konusundaki şikayetleriyle ilişkilendirildiğini söyleyebiliriz. İkinci nesil haklardan haberdarlığın pozitif etkisi olması ise bizim bu durumun ikinci nesil haklarla ilişkilendirilmesi şeklindeki kuramsal beklentilerimizi doğrulamaktadır. Mülkiyetin pozitif ve lüks mülkiyetin negatif etkileri olması ise sorunun orta-üst sosyoekonomik sınıfların değil, orta sınıfların sorunu olduğunu göstermektedir.

Tablo 28

Kız çocuklarının nasılsa ihtiyaç duymayacakları gerekçesiyle okutulmaması	B	Anl.	Exp(B)
İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık	0,30	0,09	1,35
Ayrımcılık Haklarından Haberdarlık	0,23	0,11	1,26
Diğer Haklardan Tatmin	0,38	0,02	1,46
Çalışma Yaşamına Dair Haklardan Tatmin	-0,26	0,10	0,77
Siyasal Haklara Verilen Önem	0,45	0,00	1,57
Mülkiyet	0,30	0,11	1,35
Lüks Mülkiyet	-0,23	0,07	0,79
Yaş	0,07	0,13	1,08

Nagelkerke R-Kare=0,18

Gençlerin "bazı etnik grupların kendi anadillerinde eğitim alamamalarını" bir insan hakkı ihlali olarak görme konusundaki düşüncelerinin belirleyicileri aşağıdaki tablo sergilemektedir. Bu tabloya göre ortalama bir DEHAP seçmenin bu görüşe katılma olasılığı diğer gençlerin 16 katı, AKP seçmenin bu görüşe katılma olasılığı ise 1,5

katıdır. Keza, Kürtçe konuşan gençler de bu görüşe çok daha fazla katılmaktadır. İlginç bir şekilde, siyasal haklara önemle bu görüşe katılma arasında pozitif bir ilişki de bulunmaktadır. Siyasal haklardan haberdarlık arttıkça ve yasa önünde korunma haklarından ve siyasal haklardan tatmin azaldıkça bu olasılığın artması; sorunun ne derece siyasallaştığını ve ne kadar siyasal alanda görüldüğünün önemli bir göstergesidir. İkinci nesil ve eğitim haklarına verilen önemin negatif bir etkisinin olması da hakların gruplanmasında “acaba siyasal haklar-ikinci nesil haklar dikotomisi mi var?” sorusunu doğrulayan bir bulgudur.

Tablo 29

Bazı etnik grupların kendi anadillerinde eğitim alamamaları	B	Anl.	Exp(B)
Siyasal Haklardan Haberdarlık	0,25	0,02	1,29
Yasa Önünde Korunma Haklarından Tatmin	-0,18	0,07	0,83
Siyasal Haklardan Tatmin	-0,28	0,00	0,75
İkinci Nesil ve Eğitim Haklarına Verilen Önem	-0,21	0,03	0,81
Kürtçe Konuşma	0,85	0,03	2,33
Otoriter Eğilim	-0,18	0,08	0,84
Dindarlık	-0,23	0,04	0,80
AKP Seçmeni	0,42	0,08	1,52
DEHAP Seçmeni	2,83	0,01	16,87
Siyasal Kurumlara Güven	0,20	0,06	1,22
Nagelkerke R-Kare=0,18			

Tablo 30, son dönemde gündeme gelmekte çevreyle ilgili haklar konusunda gençlerin düşüncelerini tespit edebilmek için verilmiş olan “bir insanın soluduğu hava yüzünde kanser olması” örneğinin insan hakkı ihlali olduğu düşüncesinin belirleyicilerini göstermektedir. Öncelikle, DEHAP seçmeni gençlerin bu konuya çok daha fazla önem vermesi ilginç bir bulgudur. Bu bulguyu destekleyecek hiç bir kuramsal beklenti bulunmamaktadır. Örneğin DEHAP Batı demokrasilerindeki Yeşil Parti’ler gibi çevreci bir vurgu taşımakta olsaydı ya da etnik vurgusunu post materyalist bir çerçeveye yerleştirseydi, DEHAP seçmenlerinin çevre konusunda daha duyarlı olduklarını söylemek mümkün olabilirdi. Burada akla ilk gelen, ancak üzerinde düşünülmesi gereken olgu, DEHAP seçmeni olan gençlerin genel olarak Türkiye’de insan hakları konusundaki uygulamalardan *per se* memnun olmadıklarını dolayısıyla her konuda daha “duyarlı” bir tavır sergilediklerini söylemek mümkün olabilir.

Tablo 30

Bir insanın soluduğu hava yüzünden kanser olması			
	B	Anl.	Exp(B)
Çalışma Yaşamına Dair Haklardan Tatmin	-0,27	0,01	0,77
İkinci Nesil ve Eğitim Haklarına Verilen Önem	-0,39	0,00	0,68
Ayrımcılığa Verilen Önem	0,27	0,01	1,31
Diğer Haklara Verilen Önem	0,28	0,00	1,32
Siyasal Haklara Verilen Önem	0,24	0,02	1,27
Eğitim	0,29	0,01	1,34
Yaş	0,09	0,01	1,09
Kent	-0,54	0,02	0,58
DEHAP Seçmeni	1,65	0,01	5,21
Siyasal Kurumlara Güven	0,18	0,09	1,20
Sabit	-1,93	0,03	0,15
Nagelkerke R-Kare=0,19			

Çalışmanın hedef kitlesinin gençler olması nedeniyle, tasarım sürecinde gençlerin en çok duyarlı oldukları konunun eğitim ya da çalışmaya dair insan hakları ve bu hakların ihlalleri olduğunu düşünmekteydik. Gençlerin eğitime dair haklara karşı olan tutumları – haberdarlıkları, tatminleri ve önem dereceleri- çalışmanın bir önceki kısmında detaylı olarak anlatılmıştır. Aşağıda yer alan tablo 31, eğitim hakkının ihlaline örnek olarak verilen “insanların arzu ettikleri eğitimi alamaması”nın insan hakkı ihlali olup olmadığına dair yanıtların belirleyicilerini göstermektedir. Tablo, gençlerin bu hakkın ihlal edilmesi kanaatinde olmaya itebilecek herhangi bir kuramsal etkenin istatistiksel olarak anlamlı etkisi olmadığını göstermektedir. Buna karşın eğitim arttıkça bu kanaatte olma eğilimi artmakta, lüks mülkiyet skoru arttıkça azalmaktadır. Siyasal haklara verilen önemin pozitif etkili olması, bu konunun bir şekilde siyasal haklarla ilişkilendirildiğini göstermektedir. İstatistiksel yöntemlerin bu konuda aydınlatıcı olamamasının en olası nedeni gençlerin görüşlerinin bu konuda modele dahil edilen bağımsız değişkenlerin etkisi olmayacak şekilde görece homojen olması olarak düşünülebilir.

Tablo 31

İnsanların arzu ettikleri eğitimi alamaması			
	B	Anl.	Exp(B)
Diğer Haklardan Tatmin	0,25	0,09	1,28
Siyasal Haklara Verilen Önem	0,24	0,06	1,27
Eğitim	0,25	0,11	1,29
Otoriter Eğilim	-0,39	0,01	0,68
Lüks Mülkiyet	-0,35	0,00	0,70
Nagelkerke R-Kare=0,16			

İkinci nesil haklardan olan sosyal güvenlik ile ilgili bir örnek olarak “yaşlı insanların geçimlerini sağlamaya yetecek imkanlarının olmaması” konusundaki tutumların belirleyicileri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Daha önceki bazı örneklerde olduğu gibi DEHAP seçmenleri bu konuda diğer seçmenlerden kesinlikle farklı bir tutum içerisindedir. Daha önce de belirttiğimiz üzere DEHAP seçmeni gençlerin insan hakları konusunda neredeyse konu bağımsız bir tutum içerisinde olmaları, partinin genel politikalarının etnisiteye dayanmasına karşın, bazı sosyal ve siyasal konularda da eleştirel görüşlere sahip gençlerin de seçmenlerin olduğunu göstermektedir. Keza CHP seçmeni gençlerin de yoğun olarak bu görüşte olmaları partilerin sosyal güvenlik ile ilgili konulardaki pozisyonlarının etki sahibi olduğunu göstermektedir. Diğer bazı örneklerde olduğu gibi eğitim düzeyi arttıkça bu kanaatte olma olasılığı artmaktadır. Öte yandan gençler arasında pek yaygın olmayan devlet kurumlarına ve siyasal kurumlara güven skorları yüksek olan gençlerin söz konusu durumu insan hakkı ihlali olarak nitelendirme olasılıkları daha yüksektir. Eğer daha önce gözümüzde canlandırdığımız sistem-anti-sistem eksenine geri dönersek, bu konunun sistem eksenine daha yakın olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Son olarak ikinci nesil haberdarlık etkeninin pozitif etkiye sahip olması ise en azından gençlerin bu durum ile ikinci nesil haklar bağlantısının bilincinde olduklarını göstermektedir.

Tablo 32

Yaşlı insanların geçimlerini sağlamaya yetecek imkanlarının olmaması			
	B	Anl.	Exp(B)
İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık	0,25	0,08	1,29
Ayrımcılık Haklarından Tatmin	-0,22	0,10	0,81
Ayrımcılık Haklarına Verilen Önem	0,23	0,06	1,25
Siyasal Haklara Verilen Önem	0,28	0,02	1,32
Eğitim	0,32	0,03	1,37
Otoriter Eğilim	-0,23	0,09	0,80
CHP Seçmeni	0,96	0,08	2,60
Yaş	0,07	0,09	1,07
DEHAP Seçmeni	1,53	0,08	4,63
Devlet Kurumlarına Güven	0,30	0,04	1,35
Siyasal Kurumlara Güven	0,30	0,03	1,36

Nagelkerke R-Kare=0,16

Gençlerin insan hakları konusundaki soyut düşüncelerinin pratik çıkarımlarını keşfedebilmek için sorduğumuz sorulardan en sonuncusu, “üniversite mezunu birisinin iş bulamamasının” insan hakkı ihlali olup olmadığı konusundaydı. Yukarıda bahsettiğimiz gibi ikinci nesil haklardan haberdarlığın pozitif, bu haklardan tatminin negatif etkiye sahip olmaları, daha önce söz ettiğimiz şekilde gençlerin bu durumu ikinci nesil haklarla ilişkilendirdiklerini göstermektedir. Keza iş hayatına dair haklardan tatmin skorunun da negatif etkisi olması, konunun iş hayatına dair olması nedeniyle şaşırtıcı değildir. Dindarlık arttıkça da bu kanaatte olma olasılığı artmak, lüks mülkiyet arttıkça azalmaktadır. Üzerinde durulması gereken bir nokta da siyasal haklar ile bu konunun ilişkilendirilmesinin, siyasal haklardan tatminin negatif etkisi olması şeklinde tezahür etmesidir. Siyasal hakların bu kadar farklı konularda istatistiksel etki sahibi olmasını, bu konuların siyasallaşma potansiyeli taşıdığına bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Tam tersi bir bulgu da “diğer haklar” konusunda bulunmaktadır. Gençlerin çok fazla fikir sahibi olmadıkları, ender sorunlarla karşılaştıkları bu alandan tatminin bir çok konuda pozitif etki skorlarına sahip olması, bu konunun gençler için daha hayati olan konuların tam tersine genel olarak yüksek memnuniyet ortalamalarına sahip olmasıyla ilişkilidir.

Tablo 33

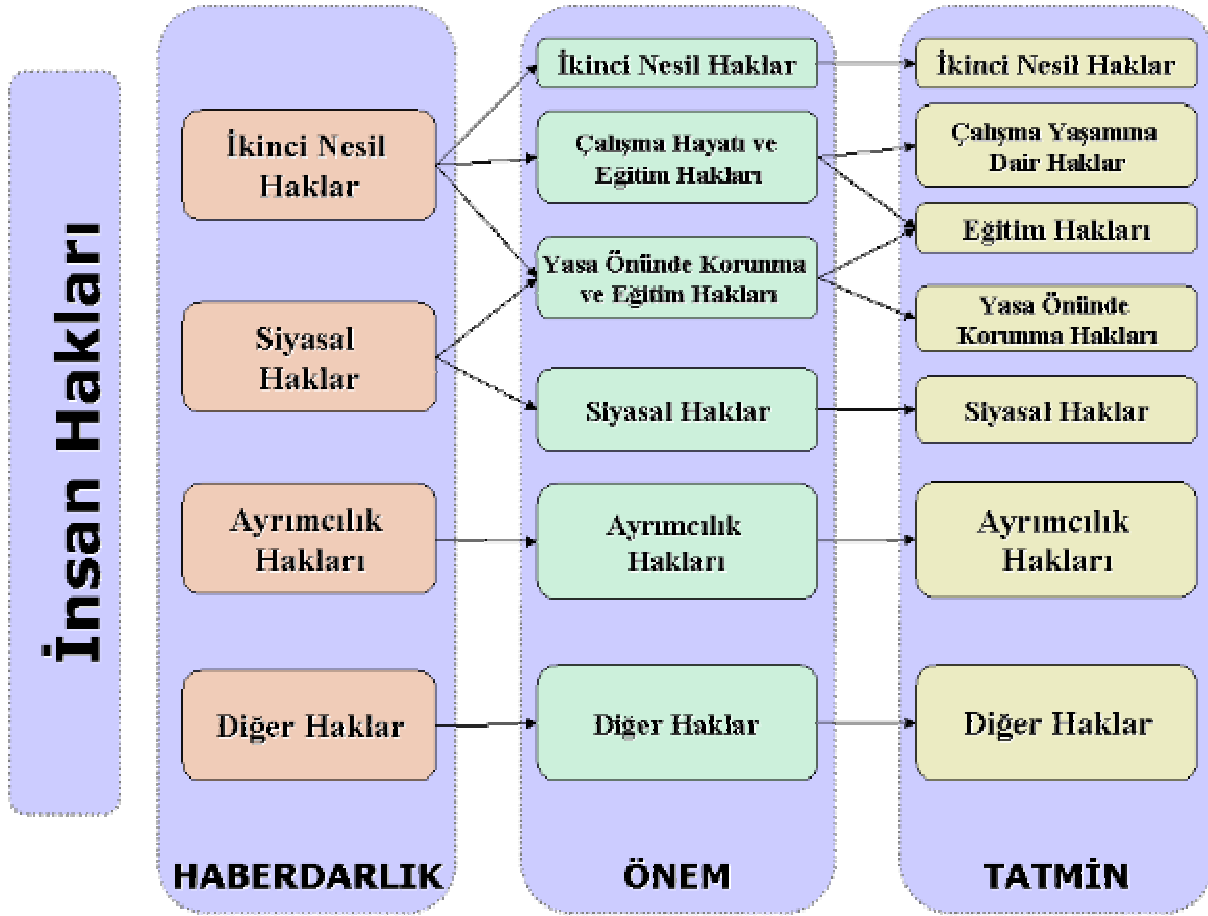
Üniversite mezunu birisinin iş bulamaması	B	Anl.	Exp(B)
İkinci Nesil Haklardan Haberdarlık	0,25	0,09	1,29
İkinci Nesil Haklardan Tatmin	-0,22	0,08	0,80
Diğer Haklardan Tatmin	0,31	0,03	1,37
İş Hayatına Dair Haklardan Tatmin	-0,27	0,05	0,76
Siyasal Haklardan Tatmin	-0,44	0,00	0,64
Otoriter Eğilim	-0,39	0,00	0,67
Dindarlık	0,29	0,06	1,33
Lüks Mülkiyet	-0,36	0,00	0,70
Kent	0,49	0,09	1,63
Sabit	2,89	0,01	18,00

Nagelkerke R-Kare=0,21

1.4. Sonuç Yerine

Çalışmamın başında amacımızın "Türk gençliği" adını verdiğimiz 18-27 yaş grubunda yer alan, homojen olmadığı kesin kitlenin İnsan Hakları konusuna bakışlarındaki olası farklılıklarının belirleyicilerini keşfetmek olduğunu söylemiştim. Kişileri bu bakışı oluşturan düşünce ve tutumlarında tabii ki farklılıklar bulunmaktadır. Acaba bu farklılıklar, başka farklılıklara, teknik terimle başka bazı bağımsız değişkenlere atfedilebilir mi? Eğer atfedilebilirse, bu bağımsız değişkenler hangileridir? Okumuş bulunduğunuz çalışmanın yanıtlamaya çalıştığı en temel iki soru bunlardır.

Bu soruları yanıtlamaya yönelik istatistiksel testleri yapabilmek amacıyla öncelikle bu bakışın boyutlarını oluşturmakla işe başlanmıştır. Araştırma tasarımında gençlerin bakışının haberdarlık-önem-tatmin boyutlarından oluşturulduğunu bilmekteyiz. Ankete katılanlara yöneltilen insan hakları listesinin de 30 kadar maddeden oluştuğu da göz önünde tutulduğunda öncelikle test edilecek boyut sayısının azaltılması gerektiği açıktır. Bir dizi faktör analizi sonucunda haberdarlıkta 4, önemde 6 ve tatminde de 7 boyutun ortaya çıktığını görmekteyiz. Aşağıda yer alan Şekil 1, bu faktör analizin sonuçlarını kısaca sergilemektedir. Faktör analizinin bize gösterdiği en önemli bulgu kuramsal olarak farkında olduğumuz İkinci nesil haklar-siyasal haklar ayrımının gençlerin bakış açılarında da varolduğudur. İkinci nesil haklar başlığı altında toplayabileceğimiz maddeler haberdarlık-önem ve tatmin boyutlarında aynı gruplara dahil olmuşlardır. Aynı şekilde siyasal haklar, ayrımcılık hakları ve diğer haklar adını verdiğimiz, Türkiye koşullarında çok da fazla geçerli olmadığını düşündüğümüz haklar da haberdarlık-önem ve tatmin boyutlarında ayrılmışlardır. İkinci nesil haklar, önem boyutunda çalışma hayatına dair haklar ve eğitim hakları olarak bölünmüş bunun sebebi de gençlerin çalışıp çalışmama, eğitim alıp almamalarına bağlanmıştır.

Şekil 1. Bakışın Boyutları: Grafikselsel Gösterim

Çalışmanın ilerleyen kısımlarında kullanılacak bağımlı değişkenler faktör analizi yöntemiyle elde edildikten sonra, bir dizi regresyon analiziyle bu boyutların belirleyicileri test edilmiştir. Daha önce de söz edildiği gibi bu konuda yapılmış çalışma sayısının azlığı nedeniyle bu boyutlar üzerinde belirleyici etkisi olduğunu düşündüğümüz değişkenler, daha önce siyasal katılım konusunda yaptığımız çalışmada kullandığımız ve belirli bir açıklama gücüne sahip olduğunu gözlemlediğimiz değişkenler arasından seçilmiştir. Analize dahil edilecek sayının "cevap yok" yanıtları nedeniyle kimi boyutlarda yüzde 60'a kadar düşmesi nedeniyle, çok sayıda kayıp verinin olduğu durumlarda daha iyi sonuçlar verdiği bilinen SEM (structural equation modelling) yöntemi kullanılmıştır.

Yapılan bir dizi regresyon analizi sonucunda, gençlerin insan haklarının bütün boyutlarından haberdarlıklarının eğitim dereceleri tarafından yüksek oranda etkilendiğini, ayrıca siyasete ilgi derecelerinin de ortak bir belirleyici olduğu görülmüştür. Haberdarlık

ya da bilinç, gençlerin eğitim süreçlerinin bir parçası olduğu kadar, konunun siyasallaşmasıyla da ilişkilidir. Ayrıca kadınlar, özellikle de ev kadınlarının haberdarlık düzeyleri dikkat çekecek kadar düşüktür. Daha önce de belirttiğimiz üzere Türkiye’de insan hakları konusunda haberdarlığı yükseltmeyi amaçlayan her çalışmanın bir şekilde ev kadınlarını hedef kitle olarak kabul etmesi kaçınılmazdır. Tatmin boyutunun belirleyicilerine gelince, haberdarlığın önemli bir rol oynadığını görmekteyiz. Haberdarlık ile tatmin arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır, ancak eğitim hakları bu duruma istisna teşkil etmektedir. Ayrıca tatminin farklı boyutları ile farklı kurumlara güven derecesi arasında ilişki bulunmaktadır. Siyasal sistemi temsil eden kurumlara güven arttıkça gençlerin genel olarak tatmin düzeyleri yükselmektedir. Gençlerin insan haklarının farklı boyutlarına verdiklerine önemin önde gelen belirleyicilerinden birinin ev kadını statüsü olması, biraz önce bahsettiğimiz iletişim ajandasını bir kez daha vurgulamaktadır. Ayrıca Kürtçe konuşma, DEHAP seçmeni olma gibi etkenlerin de ön plana çıkması, insan hakları konusunun ne derece siyasallaşmış olduğunu da göstermektedir.

Gençlerin bazı somut örnekler konusundaki değerlendirmelerinin belirleyicilerini test ettiğimizde, siyasallaşmanın başka göstergeleriyle de karşılaşmaktayız. Öncelikle, kamuoyunun gündemini sık sık işgal eden “Türban” sorunu, gençler tarafından bir insan hakkı ihlali olarak görülmektedir. Ancak bu tutumun en önemli belirleyicisinin dindarlık düzeyi ve negatif olarak CHP seçmeni statüsü olması; konunun ne kadar fazla siyasallaştığını göstermektedir. Keza “bazı etnik grupların kendi anadillerinde eğitim alamamaları” örneğinin insan hakkı ihlali olduğunu düşünme olasılığıyla Kürtçe konuşma ve DEHAP seçmeni olma statülerinin de pozitif olarak ilişkili olması, bu konunun da siyasallaşma göstergesidir.

Bütün bu karmaşık istatistiksel analizleri bir kenara bırakıp “Gençlerin İnsan Hakları Konusundaki Tutumlarının Belirleyicileri” konusunu özetlersek:

- Öncelikle gençlerin bu konudaki haberdarlık-önem-tatmin derecelerini belirleyen tek bir büyük faktör bulmak mümkün olmamıştır. Görece düşük R-kare skorları da eldeki modellerin çok da etkin olmadığını göstermektedir. Büyük olasılıkla gençlerin kendi hayatlarında çok da önem taşımayan bu konudaki tutumları –bir kaç istisna haricinde- neredeyse rastsal olarak belirlenmektedir.

- Yine de eğitim önemini göstermektedir. Eğitim düzeyi haberdarlığı, atfedilen önemi ve tatmin düzeyini doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla gençleri insan hakları konusunda bilgilendirmenin yolu formel öğretim sürecinde daha fazla insan hakları eğitimi vermekle mümkün olacaktır.
- Ev kadınları siyasetle ilgili konularda olduğu gibi, insan hakları konusunda da düşük bilgi düzeyine sahiptirler. Herhangi bir iletişim programının ev kadınlarını hedeflemesi kaçınılmazdır.
- Siyaset ilgi düzeyi, sol-sağ cetvelindeki yer, DEHAP, AKP ya da CHP seçmeni olmak, siyasal sistemin kurumlarına güven gibi etkenlerin varlığı da konunun ne derece siyasallaştığını göstermektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de gençliğin insan haklarına bakış açısı eğitimsizlik, siyasallaşma ve bilgisizlikten muzdariptir. Ayrıca ev kadınlığı gibi neredeyse tek başına incelenmesi gereken bir sosyal statü de gençlerin bu konuya bakış açısını derinden etkilemektedir. Bu noktada, eğitimle ya da siyasa değişiklikleriyle etkilenebilecek bazı “davranışsal” değişkenler olsa bile; genel olarak bir nesil içerisinde değişmesi bile mümkün olmayan “yapısal” etkenler de mebzul miktarda bulunmaktadır. Ancak, herhangi bir konunun siyasallaşmasının o konudaki bilinci arttırdığı göz önünde bulundurulursa, söz konusu insan hakları maddelerinin bir siyasal programla ilişkilendirilmesi, bilinçliliği olmasa bile haberdarlığı kısa zamanda arttıracak gibi gözükmektedir. Son söz olarak diyebiliriz ki, Türkiye’de gençliğin insan hakları konusundaki bilinçliliği konusunda alınması gereken çok yol vardır. Ama herkesin bildiği bir sözü tekrarlarsak “her büyük yolculuk küçük bir adımla başlar”.